

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини та іноземних мов»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВтаІМ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:
«АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНИХ
ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН
СВІТУ ТА НАПРЯМИ ЇХ АКТИВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ»

Виконала здобувачка вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-22
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

_____ Стельмах В.Я.
« ____ » _____ 2026 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент

_____ Валерій ПОДПЛЕТНІЙ
« ____ » _____ 2026 р.

Рецензент _____

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний

Кафедра Міжнародних економічних відносин та іноземних мов

Рівень вищої освіти Бакалавр

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Іван МИЦЕНКО

« _____ » _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКА) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стельмах Валерії Ярославівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Аналіз ефективності впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країн світу та напрями їх активізації в Україні

2. Керівник роботи

Подплетній Валерій Володимировис, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою є теоретичне обґрунтування сутності міжнародної інвестиційної діяльності, аналіз впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країн світу, а також визначення основних проблем і перспектив їх залучення в умовах глобалізації.

Завдання: розкрити економічну сутність, види та класифікацію іноземних інвестицій; визначити специфіку інвестиційної діяльності та фактори, що її формують; охарактеризувати основні способи та форми залучення іноземного капіталу; проаналізувати світовий досвід впровадження іноземних інвестицій та оцінити їх вплив на розвиток держав; дослідити механізми міжнародного регулювання інвестиційної діяльності; проаналізувати сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України; визначити ключові проблеми та окреслити перспективи підвищення ефективності інвестицій в умовах глобальних викликів.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доц. Подплетній В.В.		
Розділ 2	доц. Подплетній В.В.		
Розділ 3	доц. Подплетній В.В.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	02.02.2026-13.02.2026	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	16.02.2026-06.03.2026	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	09.03.2026-10.04.2026	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	13.04.2025-08.05.2026	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	11.05.2026-17.05.2026	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	18.05.2026-31.05.2026	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.06.2026-07.06.2026	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	08.06.2026-11.06.2026	
9	Перевірка на плагіат	12.06.2026-16.06.2026	
10	Отримання відгуку наукового керівника	17.06.2026-21.06.2026	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2026-25.06.2026	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2026 року

Підпис керівника

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2026 року

Підпис здобувача

Анотація

Аналіз ефективності впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країн світу та напрями їх активізації в Україні.– Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – Центральноукраїнський національний технічний університет. – Кропивницький. – 2026.

У роботі досліджено теоретичні засади формування та розвитку міжнародної інвестиційної діяльності, проаналізовано світовий досвід залучення іноземних інвестицій та оцінено їх вплив на економічний розвиток країн світу. Визначено економічну сутність, види та форми іноземних інвестицій, охарактеризовано фактори, що впливають на їх ефективність, а також розглянуто механізми міжнародного регулювання інвестиційної діяльності.

Особливу увагу приділено аналізу сучасного стану та динаміки залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, визначено основні проблеми інвестиційного середовища в умовах глобалізації, економічної нестабільності та воєнних викликів. Обґрунтовано перспективні напрями підвищення інвестиційної привабливості держави та запропоновано шляхи активізації інвестиційної діяльності з урахуванням світових тенденцій розвитку.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері залучення іноземного капіталу та формування ефективної стратегії економічного розвитку в умовах глобальних трансформацій.

Ключові слова: іноземні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, міжнародна інвестиційна діяльність, глобалізація, інвестиційний клімат, економічне зростання, інституційні фактори, інвестиційна привабливість, міжнародне регулювання, інвестиційна політика.

Abstract

Analysis of the Effectiveness of Foreign Investment in Driving the Economic Development of Countries Worldwide and Ways to Stimulate It in Ukraine. - Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2026.

The paper examines the theoretical foundations of the formation and development of international investment activity, analyzes global experience in attracting foreign investment, and assesses its impact on the economic development of countries worldwide. The economic essence, types, and forms of foreign investment are defined, the factors influencing their effectiveness are characterized, and the mechanisms of international regulation of investment activity are considered.

Special attention is paid to the analysis of the current state and dynamics of foreign direct investment inflows into the economy of Ukraine. The main problems of the investment environment under conditions of globalization, economic instability, and wartime challenges are identified. Promising directions for enhancing the country's investment attractiveness are substantiated, and measures to intensify investment activity in line with global development trends are proposed.

The results of the study can be used to improve state policy in the field of attracting foreign capital and to develop an effective strategy for economic growth in the context of global transformations.

Keywords: foreign investment, foreign direct investment, international investment activity, globalization, investment climate, economic growth, institutional factors, investment attractiveness, international regulation, investment policy.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація у сучасній економічній теорії.....	9
1.2. Особливості функціонування інвестиційної діяльності та фактори її формування.....	16
1.3. Форми та механізми залучення іноземного капіталу.....	21
Висновки до розділу.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН СВІТУ	27
2.1. Досвід країн світу щодо залучення та ефективного використання іноземного капіталу	27
2.2. Особливості міжнародного регулювання інвестиційної діяльності.....	40
2.3 Сучасні тенденції та напрями стимулювання іноземного інвестування в Україні.....	45
Висновки до розділу.....	52
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	55
3.1. Основні проблеми залучення іноземних інвестицій в умовах сучасних економічних викликів.....	55
3.2. Перспективи та напрями підвищення ефективності інвестиційної діяльності.....	59
Висновки до розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі, що характеризується активними процесами глобалізації, міжнародна інвестиційна діяльність займає важливе місце в системі світових економічних відносин. Переміщення капіталу між державами стало невід’ємним елементом функціонування глобальної економіки, а іноземні інвестиції виступають одним із ключових чинників економічного зростання, структурної трансформації та підвищення конкурентоспроможності країн. Участь у міжнародних інвестиційних процесах дає можливість державам залучати додаткові фінансові ресурси, впроваджувати сучасні технології, використовувати передовий управлінський досвід та інтегруватися у світові виробничі й фінансові ланцюги.

Для країн із перехідною економікою, зокрема для України, питання залучення іноземного капіталу має стратегічне значення. Іноземні інвестиції можуть сприяти модернізації виробничої бази, розвитку інфраструктури, підвищенню рівня зайнятості населення та стимулюванню експорту. Водночас нестабільність міжнародного економічного середовища, геополітичні конфлікти, економічні кризи, пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні істотно вплинули на динаміку глобальних інвестиційних потоків. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження сучасних тенденцій у сфері інвестицій та визначення перспектив подальшого розвитку інвестиційної діяльності.

Актуальність теми дослідження визначається зростанням конкуренції між державами за залучення міжнародного капіталу, потребою у формуванні сприятливого інвестиційного клімату та необхідністю адаптації національної економіки до умов глобального ринку. Особливої ваги набуває вивчення механізмів міжнародного регулювання інвестиційної діяльності, аналіз світового досвіду та визначення інституційних чинників, що впливають на ефективність використання іноземних інвестицій.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування сутності міжнародної інвестиційної діяльності, аналіз впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країн світу, а також визначення основних проблем і перспектив їх залучення в умовах глобалізації.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

- розкрити економічну сутність, види та класифікацію іноземних інвестицій;
- визначити специфіку інвестиційної діяльності та фактори, що її формують;
- охарактеризувати основні способи та форми залучення іноземного капіталу;
- проаналізувати світовий досвід впровадження іноземних інвестицій та оцінити їх вплив на розвиток держав;
- дослідити механізми міжнародного регулювання інвестиційної діяльності;
- проаналізувати сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України;
- визначити ключові проблеми та окреслити перспективи підвищення ефективності інвестицій в умовах глобальних викликів.

Об'єктом дослідження є міжнародна інвестиційна діяльність як складова світової економічної системи.

Предметом дослідження виступають економічні відносини, що виникають у процесі формування, залучення та використання іноземних інвестицій в умовах глобалізації.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез, систематизація, узагальнення, порівняльний аналіз, статистичні методи оцінювання, а також економіко-математичні підходи до визначення впливу інвестиційних факторів на макроекономічні показники.

Структура кваліфікаційної роботи побудована відповідно до логіки дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури з 42 найменувань, 4 рисунків та 3 таблиць . Загальна кількість сторінок – 72.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація у сучасній економічній теорії

У системі міжнародних економічних відносин в умовах поглиблення глобалізаційних процесів і розвитку інтеграційних перетворень дедалі більшої ваги набуває аналіз сучасних тенденцій функціонування світового господарства. На нинішньому етапі його розвитку одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики виступає активізація інвестиційної діяльності, а також залучення та раціональне використання іноземного капіталу. Більшість країн формують стратегічні орієнтири з урахуванням необхідності створення сприятливих умов для інвестування, що спрямовано на підвищення конкурентоспроможності національної економіки та збільшення обсягів притоку іноземних інвестицій.

Інвестиційний процес являє собою поетапну трансформацію фінансових ресурсів у матеріальні та нематеріальні активи. Початковою його фазою є концентрація грошових коштів, тоді як кінцевим результатом виступає формування реальних активів, зокрема виробничих потужностей, будівель і споруд, обладнання, інноваційних технологій, об'єктів інтелектуальної власності, а також складових соціальної та побутової інфраструктури [1, с. 3].

Під інвестуванням розуміють вкладення різноманітних ресурсів у сферу господарської діяльності з метою отримання прибутку або досягнення іншого суспільно значущого результату, що пов'язано з певним ступенем ризику. Походження терміна «інвестиція» пов'язане з латинським словом «investire», яке перекладається як «вкладати» або «наділяти». У науковій інтерпретації інвестиція характеризується як безперервний процес зміни форм капіталу, що передбачає послідовне перетворення вихідних ресурсів на інвестиційні вкладення та їх подальшу трансформацію у приріст вартості

капіталу, який може проявлятися в економічному, соціальному або екологічному вимірі.

Згідно з підходом Міжнародного валютного фонду, прямі іноземні інвестиції розглядаються як вкладення капіталу, метою яких є забезпечення довгострокового впливу інвестора на функціонування підприємства, розташованого в іншій країні [2]. Отже, визначальною характеристикою ПІІ є не лише транснаціональне переміщення фінансових ресурсів, а передусім формування стабільних економічних зв'язків і набуття можливості здійснювати управлінський вплив на діяльність об'єкта інвестування.

Відповідно до методологічних засад Організації економічного співробітництва та розвитку, інвестиції класифікуються як прямі за умови, що іноземний інвестор володіє щонайменше 10 % звичайних акцій або має еквівалентну кількість голосів у підприємстві-реципієнті. Такий рівень участі забезпечує можливість суттєво впливати на прийняття стратегічних управлінських рішень. Суб'єктами інвестування можуть бути як фізичні особи та окремі компанії, так і об'єднання приватних чи державних підприємств, включаючи урядові структури [3]. Таким чином, основним критерієм віднесення капіталовкладень до категорії прямих є ступінь контролю та залученості інвестора до управління підприємством.

У глосарії Світового банку за 2022 рік прямі іноземні інвестиції визначаються як чистий приплив капіталу, спрямований на встановлення тривалої управлінської участі (не менше 10 % голосуючих акцій) у компанії, що здійснює діяльність за межами країни походження інвестора [4]. До структури таких вкладень належать інвестиції у власний капітал, реінвестований прибуток, інші форми довгострокового фінансування, а також окремі види короткострокового капіталу, відображені у платіжному балансі. Отже, ПІІ охоплюють сукупність фінансових інструментів, які забезпечують стійку економічну присутність іноземного суб'єкта в країні-реципієнті.

Іноземне інвестування може здійснюватися не тільки через перерахування грошових коштів дочірнім компаніям або філіям за кордоном, а й у формі передачі технологій, патентів, ноу-хау чи матеріальних ресурсів в обмін на корпоративні права. Практична реалізація таких інвестицій відбувається шляхом створення нового підприємства в іншій державі (greenfield-інвестиції) або через придбання вже діючих компаній повністю чи частково нерезидентами (brownfield-інвестиції) [5]. У першому випадку формується нова виробнича база, тоді як у другому — змінюється структура власності існуючих активів із подальшою модернізацією чи реорганізацією їх діяльності.

Крім того, прямі іноземні інвестиції характеризуються як довгострокове переміщення капіталу нерезидентів до економіки країни перебування, що відрізняє їх від портфельних інвестицій, яким притаманна вища мобільність і переважно короткостроковий характер. На відміну від спекулятивних фінансових операцій, ПІІ орієнтовані на тривалу участь у розвитку підприємства та інтеграцію інвестора в господарське середовище приймаючої країни. У цьому контексті підхід ОЕСР акцентує увагу на забезпеченні сталого впливу на діяльність господарюючого суб'єкта як ключовій меті прямих інвестицій. До їх складу включаються як первинні операції з формування іноземної присутності, так і подальші фінансові взаємодії між інвестором і підконтрольним підприємством, зокрема реінвестування доходів, внутрішньокорпоративне кредитування та інші трансакції [3].

Питання впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток займає центральне місце в сучасних наукових дослідженнях. Теоретичне осмислення цього взаємозв'язку ґрунтується передусім на положеннях неокласичної та ендогенної теорій економічного зростання, які пропонують різні, але взаємодоповнювальні підходи до визначення ролі ПІІ у забезпеченні динаміки національних економік.

У рамках неокласичної моделі економічного зростання Роберта Солоу – Тревора Свана прямі іноземні інвестиції інтерпретуються як елемент процесу нагромадження капіталу, що забезпечує розширення виробничих можливостей через приріст фізичного капіталу. У короткостроковому та середньостроковому періодах це сприяє збільшенню обсягів випуску продукції. Проте з урахуванням припущення про спадну граничну продуктивність капіталу та екзогенність технічного прогресу, у довгостроковій перспективі ПІІ не впливають на сталі темпи економічного зростання, якщо їх не супроводжує технологічне оновлення або підвищення ефективності виробничих процесів.

На відміну від цього підходу, ендогенні теорії зростання, розвинуті Робертом Лукасом-молодшим і Полом Ромером, пропонують більш ґрунтовне пояснення довготривалого впливу ПІІ на макроекономічну динаміку. У моделі Лукаса акцент робиться на ролі людського капіталу та механізмі «навчання через практичну діяльність», що дозволяє розглядати іноземні інвестиції як засіб підвищення продуктивності праці шляхом передачі знань, професійного досвіду та формування нових компетенцій. Ромер, своєю чергою, зосереджується на інноваційній складовій розвитку, обґрунтовуючи, що ПІІ здатні забезпечувати трансфер технологій і сучасних управлінських практик, тим самим стимулюючи зростання сукупної факторної продуктивності.

У межах ендогенних моделей ефективність прямих іноземних інвестицій безпосередньо залежить від спроможності країни-реципієнта інтегрувати зовнішні ресурси та знання у власну економічну систему. Така «абсорбційна здатність» визначається рівнем розвитку людського капіталу, якістю інституцій, відкритістю економіки та результативністю державної регуляторної політики. Подальше теоретичне й емпіричне обґрунтування цієї позиції представлено в дослідженні Едуардо Боренштейна та співавторів (1998), які довели, що позитивний вплив ПІІ на економічне зростання має умовний характер і значною мірою залежить від стану освітньої системи,

інституційної інфраструктури та здатності економіки інтерналізувати позитивні зовнішні ефекти інвестування.

Попри це, у наукових колах зберігається дискусія щодо однозначності впливу ПІІ на розвиток національних економік, особливо в країнах, що розвиваються. З огляду на це доцільно виокремити традиційний і сучасний підходи до оцінювання ролі іноземних інвестицій, що дає змогу більш комплексно проаналізувати їх значення у процесах економічної трансформації.

Представники традиційної концепції вважають, що основні вигоди від прямих іноземних інвестицій концентруються переважно в транснаціональних корпораціях як головних суб'єктах їх здійснення. Такий підхід ґрунтується на тезі про асиметричний розподіл економічних переваг між інвесторами та приймаючими державами.

Перший аргумент стосується напрямів руху капіталу. Критична позиція полягає в тому, що обсяги коштів, які виводяться з економіки країни-реципієнта у вигляді репатрійованих прибутків, дивідендів та інших фінансових виплат, можуть перевищувати первинний обсяг залучених ПІІ. Така ситуація формує додаткову потребу країн, що розвиваються, у зовнішніх фінансових ресурсах [6], що, у свою чергу, стимулює використання позикових коштів і призводить до зростання зовнішньої заборгованості.

Другий аспект пов'язаний із трансформацією структури національної економіки під впливом діяльності транснаціональних корпорацій. Їхня присутність може посилювати сегментацію економічного простору, формуючи своєрідну дуалістичну модель розвитку: з одного боку — високотехнологічні підприємства з іноземним капіталом, які забезпечують вищу продуктивність і рівень оплати праці; з іншого — традиційний національний сектор із нижчими показниками ефективності та доходів. Така структурна асиметрія здатна поглиблювати соціально-економічну нерівність

і збільшувати розрив у доходах між різними групами населення внаслідок нерівномірного розподілу національного доходу [6].

Третій блок критики стосується технологічного чинника. Технології, які впроваджуються багатонаціональними компаніями, часто розроблялися з урахуванням умов функціонування розвинених індустріальних економік, що не завжди відповідає виробничим, ресурсним та інституційним особливостям країн, що розвиваються. Їх трансфер може супроводжуватися значними фінансовими витратами та жорсткими контрактними обмеженнями, які країни-реципієнти не завжди спроможні виконати [7]. Крім того, обмежений рівень професійної підготовки та кваліфікації місцевої робочої сили ускладнює ефективне використання таких технологій.

Четвертий аспект пов'язаний із галузевою та споживчою орієнтацією іноземних інвестицій. Багатонаціональні компанії зазвичай зосереджують діяльність у сегментах, що забезпечують високий рівень прибутковості та орієнтовані на попит споживачів із високими доходами. Це може призводити до ігнорування стратегічно важливих, але менш прибуткових секторів економіки, які мають вагоме значення для широких верств населення.

Окрему групу ризиків становлять екологічні наслідки. Діяльність транснаціональних корпорацій у країнах, що розвиваються, особливо в таких галузях, як нафтогазова, гірничодобувна, нафтохімічна та цементна промисловість, нерідко супроводжується загостренням екологічних проблем. Існують випадки використання обладнання та технологій, що обмежені або заборонені в країнах походження через жорсткі екологічні та санітарні стандарти, тоді як у країнах-реципієнтах контроль за дотриманням таких норм може бути менш суворим.

Присутність транснаціональних компаній може мати вплив на економічний суверенітет держави перебування. Це проявляється у зростанні технологічної залежності від іноземних постачальників, посиленні економічної прив'язаності до країн походження капіталу, а також у можливості здійснення впливу на політичні рішення через економічні важелі

та лобістські механізми [7]. У сукупності такі фактори формують підґрунтя для критичної оцінки ролі ПІІ в економіках країн, що розвиваються.

Концепції, що акцентують увагу на позитивному впливі прямих іноземних інвестицій, формують альтернативу традиційному підходу до оцінки їх доцільності. Вони виходять із припущення про узгодженість економічних інтересів іноземного інвестора та держави-реципієнта, за якої обидві сторони отримують взаємні вигоди від інвестиційної взаємодії [7]. У межах цього підходу ПІІ розглядаються як інструмент партнерства, що здатний забезпечити синергійний ефект для учасників процесу.

Водночас характер і масштаби отриманих переваг значною мірою визначаються економічною політикою, яку реалізує приймаюча країна. За умови формування збалансованої регуляторної стратегії ПІІ можуть стати чинником прискорення економічного розвитку. Серед основних позитивних ефектів виокремлюють раціональніше використання наявних матеріальних і трудових ресурсів, створення нових робочих місць та зниження рівня безробіття, особливо в країнах, що розвиваються. Крім того, іноземні інвестиції сприяють підвищенню кваліфікації місцевої робочої сили через навчання та передачу професійних компетенцій, а також забезпечують трансфер сучасних технологій у сфері виробництва й маркетингу.

Позитивний вплив ПІІ також проявляється у формуванні міжгалузевих зв'язків між виробничим і сервісним секторами, що сприяє структурній інтеграції національної економіки. Важливим наслідком є розширення експортних можливостей і вихід на нові зовнішні ринки, що дозволяє активізувати міжнародні економічні зв'язки та водночас зменшити імпорتنу залежність. Це, у свою чергу, може сприяти поліпшенню стану платіжного балансу за рахунок зростання валютних надходжень і припливу іноземного капіталу.

Окремо варто відзначити вплив ПІІ на конкурентне середовище. Присутність багатонаціональних компаній за інших рівних умов здатна послаблювати позиції внутрішніх монополій і стимулювати розвиток

конкуренції між суб'єктами господарювання незалежно від їх національної належності. Такий процес створює передумови для підвищення ефективності виробництва та якості продукції [8].

Таким чином, у науковій літературі зберігається плюралізм позицій щодо оцінки ролі прямих іноземних інвестицій. Водночас практика останніх десятиліть підтверджує аргументацію сучасного підходу, відповідно до якого ПІІ можуть виступати важливим драйвером розвитку економік-реципієнтів. Саме це зумовлює активну конкуренцію між державами за формування сприятливого інвестиційного клімату.

Емпіричні дослідження свідчать, що поширення ПІІ у країнах, що розвиваються, супроводжується низкою позитивних наслідків, зокрема задоволенням потреб внутрішнього ринку, формуванням експортного надлишку та покращенням сальдо платіжного балансу, а також стимулюванням технологічної модернізації. Водночас ефективність реалізації цих переваг залежить від здатності держави мінімізувати потенційні ризики — зокрема монополізацію ринку та економічну чи політичну залежність — шляхом запровадження адекватних механізмів регулювання та спрямування інвестиційних потоків відповідно до національних пріоритетів розвитку [8].

1.2 Особливості функціонування інвестиційної діяльності та фактори її формування

Аналіз інвестиційного сегмента світової економіки традиційно займає важливе місце в економічних дослідженнях, адже саме через інвестиційні механізми здійснюється акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів між державами, галузями та секторами господарства. Інвестиційна активність виступає одним із базових чинників економічного зростання, оскільки сприяє створенню та модернізації матеріально-технічної бази, оновленню виробничої інфраструктури, впровадженню науково-технологічних

досягнень, а також забезпеченню фінансової підтримки соціально орієнтованих програм і стратегічних проєктів розвитку.

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів міжнародні інвестиційні потоки набувають системного значення для функціонування світового господарства. Вони не лише стимулюють зростання валового внутрішнього продукту окремих країн, а й сприяють їх інтеграції до глобального фінансово-економічного простору. Транснаціональний рух капіталу формує взаємозалежність національних економік, посилює виробничі та фінансові взаємозв'язки, активізує міжнародну спеціалізацію та кооперацію. У підсумку забезпечується більш ефективний розподіл ресурсів у світовому масштабі, що створює передумови для підвищення продуктивності та динамічного розвитку як окремих регіонів, так і глобальної економіки в цілому.

Водночас інвестиційна діяльність має низку характерних рис, які визначають її специфічну роль у системі економічних відносин. Вона орієнтована на стратегічну перспективу та має довгостроковий характер, супроводжується підвищеним рівнем ризику й невизначеності, а також істотно залежить від макроекономічної стабільності, якості інституційного середовища, розвитку фінансового ринку та рівня людського капіталу. Крім цього, інвестиційні процеси відзначаються різноманітністю джерел фінансування й форм реалізації, а також наявністю значного мультиплікативного ефекту, який проявляється у стимулюванні суміжних галузей, розширенні зайнятості та зміцненні конкурентних позицій національної економіки [9].

Інвестиційна діяльність є складним і багатовимірним економічним явищем, характеристики якого визначаються як внутрішніми особливостями вкладення капіталу, так і впливом зовнішнього глобального економічного середовища.

Згідно з підходами Організації економічного співробітництва та розвитку, специфіка інвестиційної діяльності формується під дією комплексу

фінансово-економічних та інституційних чинників, які визначають умови ведення господарської діяльності в певній країні або регіоні. Інвестиційне середовище має багатокomпонентний характер і включає політичні, географічні, історичні, культурні, правові, релігійні, соціально-економічні, організаційні та фінансові аспекти, що прямо чи опосередковано впливають на прийняття інвестиційних рішень потенційними суб'єктами господарювання.

Вагомим компонентом інвестиційної привабливості держави є її макроекономічний стан і динаміка розвитку. Темпи зростання економіки, рівень інфляції та безробіття, стан державного бюджету, показники платіжного балансу й обсяг зовнішнього боргу формують узагальнену характеристику економічної стабільності. Приймаючи рішення щодо вкладення капіталу, інвестори оцінюють спроможність країни гарантувати передбачувані умови ведення бізнесу та збереження вартості активів. Ріст валового внутрішнього продукту свідчить про розширення місткості ринку та перспективи реалізації продукції, тоді як макроекономічна нестабільність підвищує рівень інвестиційних ризиків.

Важливим чинником залишається ресурсний потенціал країни. Забезпеченість природними ресурсами — енергетичними, мінеральними, земельними або водними — здатна підвищити її привабливість для інвесторів, особливо у капіталомістких секторах економіки. Проте наявність ресурсної бази сама по собі не є достатньою умовою активного припливу капіталу без належного інституційного середовища та ефективної правової підтримки.

Демографічні параметри також суттєво впливають на інвестиційні перспективи. Кількісні та якісні характеристики населення, його вікова структура, рівень урбанізації й мобільність визначають як трудовий потенціал, так і місткість внутрішнього ринку. Переважання молодого й економічно активного населення створює передумови для зростання внутрішнього попиту та забезпечує підприємства трудовими ресурсами.

Натомість процеси старіння населення або його скорочення можуть обмежувати довгострокову економічну динаміку [10, с. 152].

Особливе значення має якість нормативно-правової бази та результативність державної економічної політики. Прозорість регуляторних процедур, стабільність валютної й фінансової політики, оптимальний рівень податкового навантаження, належний захист прав власності та ефективність судової системи формують основу сприятливого інвестиційного клімату. Держави, що забезпечують прогнозованість бюджетної політики та мінімізують адміністративні бар'єри, мають вищі шанси залучити як внутрішні, так і іноземні інвестиції.

На міжнародному рівні значущими залишаються такі макроекономічні параметри, як інфляційна динаміка та стабільність національної валюти. Підвищений рівень інфляції знецінює доходи й активи, що негативно впливає на інвестиційні очікування. Коливання валютних курсів створюють додаткові ризики для іноземних інвесторів, оскільки можуть спричинити втрати під час конвертації прибутку. Тому монетарна стабільність розглядається як один із ключових критеріїв оцінювання інвестиційної привабливості.

Не менш важливим є політичний чинник. Стабільність політичної системи, відсутність воєнних конфліктів і соціальних потрясінь, послідовність економічного курсу та дотримання принципу верховенства права створюють передумови для довгострокового планування інвестиційних проєктів. Інвестори надають перевагу країнам із низьким рівнем корупції та гарантованим захистом прав власності.

Суттєвий вплив мають і міжнародні угоди — торговельні договори, угоди про захист інвестицій, участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях. Вони сприяють зниженню бар'єрів входу на ринки, спрощують митні процедури та скорочують трансакційні витрати. Такі інструменти формують більш передбачуване міжнародне середовище та розширюють можливості для функціонування транснаціонального бізнесу.

Одним із ключових детермінантів інвестиційної привабливості виступає стан інфраструктури. Наявність розвиненої транспортної мережі, стабільної енергетичної системи та сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури забезпечує ефективну логістику, скорочує виробничі витрати та розширює можливості виходу на внутрішні й зовнішні ринки. Натомість недостатній рівень інфраструктурного забезпечення зумовлює зростання операційних витрат, ускладнює впровадження інвестиційних проєктів і може виступати стримувальним чинником для міжнародного капіталу.

Соціально-демографічні процеси, зокрема трудова міграція, характеризуються неоднозначним впливом на інвестиційне середовище. З одного боку, імміграція робочої сили може сприяти розширенню виробничого потенціалу та оптимізації витрат на оплату праці. З іншого боку, масштабна еміграція кваліфікованих фахівців здатна призвести до дефіциту трудових ресурсів, що обмежує розвиток окремих галузей і знижує інвестиційну привабливість країни [11, с. 132].

Освітній рівень населення та якість професійної підготовки безпосередньо визначають галузеву структуру залучених інвестицій. Держави з розвиненою освітньою системою й високим рівнем людського капіталу мають більше передумов для притоку інвестицій у високотехнологічні та інноваційні сфери. Водночас недостатній рівень освіти обмежує можливості розвитку наукоємних секторів та стримує модернізацію економіки.

Вагомим аспектом є також екологічний компонент інвестиційної діяльності. Країни, що впроваджують міжнародні екологічні стандарти та дотримуються принципів сталого розвитку, формують позитивний імідж серед інвесторів, орієнтованих на довгострокову й соціально відповідальну діяльність. Водночас менш суворі природоохоронні вимоги можуть тимчасово стимулювати приплив капіталу завдяки нижчим виробничим витратам, проте в довгостроковій перспективі це здатне спричинити

екологічні та соціальні диспропорції, що негативно впливають на сталість економічного зростання.

Отже, формування інвестиційної активності відбувається під впливом складної системи взаємопов'язаних економічних, політичних, соціальних, інституційних та екологічних чинників. Саме їх узгодженість і збалансованість визначають рівень інвестиційної привабливості держави та її спроможність забезпечити довготривалий і стійкий розвиток економіки.

1.3 Форми та механізми залучення іноземного капіталу

Залучення іноземного капіталу вважається одним із ключових напрямів державної економічної політики, адже воно відкриває додаткові фінансові ресурси для структурної трансформації економіки, оновлення технологічної бази виробництва та збільшення інвестиційного потенціалу країни.

У період активного розвитку глобалізаційних процесів боротьба за міжнародні фінансові ресурси стає все більш інтенсивною. У зв'язку з цим держави впроваджують комплекс заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату: удосконалюють законодавчу базу, спрощують адміністративні процедури, проводять реформи податкової системи та забезпечують макроекономічну стабільність.

Переваги іноземного капіталу не обмежуються лише фінансовими надходженнями. Його важливим компонентом є трансфер сучасних технологій, інноваційних рішень, ефективних управлінських практик, маркетингових стратегій і доступ до міжнародних виробничо-збутових мереж. Такий обмін знаннями та досвідом сприяє підвищенню конкурентоспроможності національних підприємств, інтеграції їх у глобальні ланцюги створення доданої вартості та розширенню експортних можливостей держави.

Провідною формою міжнародного руху капіталу виступають прямі іноземні інвестиції, що передбачають внесення коштів до статутного капіталу підприємств країни-реципієнта з метою набуття контролю або

істотного впливу на їх управління. Для ПП характерна довгострокова орієнтація та поєднання фінансового вкладення зі створенням нових виробничих потужностей, модернізацією існуючих підприємств, впровадженням інноваційних технологій і формуванням додаткових робочих місць. Саме тому прямі інвестиції вважаються одним із найдієвіших інструментів структурної трансформації економіки та забезпечення її сталого розвитку.

Іншою формою міжнародного інвестування є портфельні вкладення, що здійснюються шляхом придбання акцій, облігацій та інших фінансових інструментів без встановлення управлінського контролю над підприємством. Вони реалізуються переважно через механізми фондового ринку та можуть бути важливим джерелом фінансування як для приватних компаній, так і для державних структур. До їх переваг належать висока ліквідність, мобільність і відносна простота операцій. Водночас портфельні інвестиції відзначаються значною чутливістю до змін ринкової кон'юнктури, процентних ставок і валютних курсів, що зумовлює їхню підвищену волатильність і ризиковість для національної економіки [12, с. 36].

Суттєвим джерелом зовнішніх фінансових ресурсів є також кредити та позики, які можуть залучатися як органами державної влади, так і суб'єктами господарювання. Такі ресурси надаються міжнародними фінансовими організаціями — зокрема Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Європейським банком реконструкції та розвитку — а також іноземними комерційними банками й іншими кредитними установами. Залучені кошти, як правило, використовуються для реалізації інфраструктурних проєктів, підтримки малого та середнього бізнесу, покриття бюджетного дефіциту, проведення стабілізаційних заходів і впровадження структурних реформ [13, с. 6].

Отже, іноземний капітал може надходити в економіку країни у різних формах, кожна з яких характеризується специфічним поєднанням переваг і ризиків. Результативність його використання визначається спроможністю

держави ефективно регулювати фінансові потоки, гармонізувати інтереси національної економіки та іноземних інвесторів і спрямовувати залучені ресурси на стратегічно важливі напрями розвитку.

Поряд із класичними фінансовими інструментами суттєву роль у залученні іноземних ресурсів відіграють гранти та інші форми безповоротної фінансової підтримки. Такі кошти зазвичай надаються міжнародними організаціями, урядами інших держав або недержавними фондами з метою реалізації суспільно значущих проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я, екологічної безпеки, інноваційного підприємництва та регіонального розвитку. Перевагою грантового фінансування є відсутність зобов'язання щодо повернення отриманих ресурсів, що зменшує борговий тиск на державу чи підприємство. Водночас отримання такої підтримки передбачає дотримання жорстких вимог щодо цільового використання коштів, прозорості процедур та регулярної звітності, що потребує належного рівня інституційної спроможності.

Серед альтернативних інструментів мобілізації іноземного капіталу важливе місце займають міжнародний лізинг і факторинг. Лізингові механізми дозволяють суб'єктам господарювання користуватися сучасним обладнанням, транспортом або іншими основними засобами з можливістю подальшого викупу, що знижує потребу у значних одноразових інвестиціях. Це особливо актуально для підприємств, які здійснюють модернізацію виробництва за умов обмеженого власного фінансування. Факторинг передбачає відступлення дебіторської заборгованості фінансовій установі з метою швидкого отримання ліквідних ресурсів, що сприяє прискоренню обігу капіталу, зменшенню ризику неплатежів і зміцненню фінансової стабільності компанії [11, с. 16].

Важливим засобом активізації інвестиційних потоків виступає створення спеціальних економічних зон, індустриальних парків та запровадження податкових стимулів. Такі режими передбачають формування сприятливих умов ведення бізнесу через надання податкових пільг,

спрощення митних процедур, скорочення адміністративних бар'єрів і розвиток необхідної інфраструктури. Подібні інструменти сприяють концентрації капіталу в окремих регіонах і формуванню виробничих кластерів. Паралельно в міжнародній практиці використовуються офшорні механізми для оптимізації податкового навантаження та структурування фінансових потоків. Однак застосування таких схем супроводжується підвищеним регуляторним контролем, можливими репутаційними ризиками та посиленням міжнародних вимог до прозорості фінансових операцій.

Серед сучасних форм інвестування особливе значення мають greenfield-інвестиції, що передбачають створення нового підприємства іноземним інвестором «з нуля». Такий формат забезпечує повний управлінський контроль над активами й дозволяє впроваджувати власні стандарти виробництва, менеджменту та корпоративної культури. Greenfield-проекти сприяють розвитку регіонів, створенню робочих місць і технологічному оновленню економіки. Водночас вони потребують значних фінансових вкладень і характеризуються тривалим періодом окупності, що підвищує інвестиційні ризики.

Поширеною формою міжнародного інвестування є також злиття та поглинання (M&A), у межах яких іноземні компанії набувають контроль над національними підприємствами або інтегруються з ними. Такий механізм дозволяє швидко отримати доступ до існуючих виробничих потужностей, налагоджених каналів збуту та сформованої клієнтської бази. Разом із тим процес інтеграції може супроводжуватися труднощами, пов'язаними з узгодженням стратегій розвитку, відмінностями управлінських підходів і потенційним спротивом конкурентів або регуляторних органів.

Важливе місце в системі міжнародного інвестування посідають спільні підприємства (joint ventures), які передбачають співпрацю іноземних і національних компаній шляхом об'єднання фінансових, технологічних та управлінських ресурсів. Така форма партнерства дозволяє іноземним інвесторам зменшити ризики виходу на новий ринок завдяки використанню

досвіду місцевих партнерів, тоді як національні компанії отримують доступ до інновацій, сучасних стандартів управління та додаткового фінансування. Joint ventures є особливо доцільними у стратегічно важливих галузях, зокрема в енергетиці, машинобудуванні, інформаційних технологіях та реалізації масштабних інфраструктурних проєктів.

Отже, система механізмів залучення іноземного капіталу відзначається значною різноманітністю та багаторівневою структурою. Кожен із інструментів має власні переваги й потенційні ризики, що зумовлює необхідність формування виваженої державної інвестиційної політики. Ефективна стратегія передбачає забезпечення стабільного нормативно-правового середовища, розвиток сучасної інфраструктури, гарантування захисту прав інвесторів та узгодження національних інтересів із глобальними тенденціями економічного розвитку.

Висновки до розділу

Отже, інвестиційна діяльність у сучасних умовах глобалізації виступає одним із ключових механізмів забезпечення економічного зростання, структурної модернізації та інтеграції національних економік у світову господарську систему. Її специфіка полягає у багатофакторності формування, довгостроковому характері реалізації, високому рівні ризику та значному мультиплікативному ефекті, що проявляється у стимулюванні суміжних галузей, підвищенні зайнятості та зростанні конкурентоспроможності країни.

Формування інвестиційної привабливості держави залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників — макроекономічної стабільності, якості інституційного середовища, ефективності правової системи, рівня розвитку інфраструктури, людського капіталу, демографічної ситуації та політичної передбачуваності. Важливу роль відіграють також міжнародні економічні угоди, валютна та фіскальна політика, екологічні стандарти й рівень інтегрованості країни до глобальних фінансових і торговельних процесів.

Різноманітність форм залучення іноземного капіталу — від прямих і портфельних інвестицій до кредитів, грантів, лізингових і факторингових механізмів, створення спеціальних економічних зон, greenfield-інвестицій, злиттів і поглинань та спільних підприємств — свідчить про складність і багаторівневість інвестиційних процесів. Кожна з цих форм має власні переваги та потенційні ризики, що потребує системного підходу до їх регулювання та стратегічного спрямування.

Таким чином, ефективна політика залучення іноземного капіталу має ґрунтуватися на комплексному поєднанні економічних реформ, інституційного зміцнення та створення стабільного бізнес-середовища. Лише за умови збалансованості національних інтересів та інтересів іноземних інвесторів інвестиційна діяльність може стати потужним інструментом довгострокового соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН СВІТУ

2.1 Досвід країн світу щодо залучення та ефективного використання іноземного капіталу

Іноземні інвестиції відіграють ключову роль у формуванні сучасної структури світової економіки. У контексті поглиблення глобалізаційних процесів і загострення міжнародної конкуренції за ресурси, технології та ринки збуту приплив зовнішнього капіталу стає одним із визначальних чинників забезпечення довгострокової економічної стабільності. Світова практика свідчить, що іноземні вкладення не обмежуються стимулюванням зростання валового внутрішнього продукту чи розширенням виробничої бази, а також сприяють структурній перебудові економіки, впровадженню інновацій та підвищенню рівня зайнятості.

У сучасних умовах практично неможливо знайти країну, економічний розвиток якої відбувався б без залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Навіть високорозвинені держави активно інтегруються у глобальні інвестиційні процеси, використовуючи їх як інструмент підтримки конкурентних позицій, технологічної модернізації та розширення міжнародної співпраці. Вплив іноземного капіталу поширюється не лише на виробничий сектор, а й на сфери науки, освіти, культурної інфраструктури, регіонального розвитку та урбаністичного середовища. У цьому контексті інвестиції з-за кордону виступають багатовимірним чинником соціально-економічного прогресу.

Результативність залучення іноземного капіталу значною мірою визначається рівнем інвестиційної привабливості країни. Вона формується під впливом макроекономічної стабільності, ефективності інституцій, наявності правових гарантій та розвитку інфраструктури. За сприятливого поєднання цих факторів держава здатна забезпечити стабільний приплив як прямих іноземних інвестицій, пов'язаних зі створенням нових підприємств

або придбанням існуючих, так і цільових вкладень у стратегічні галузі економіки.

Прямі іноземні інвестиції, поряд з іншими формами міжнародного руху капіталу, здійснюють комплексний вплив на економіку країни-реципієнта. Насамперед вони стимулюють економічне зростання шляхом формування нових виробничих потужностей і активізації підприємницької діяльності. Крім того, ПІІ сприяють інтеграції національної економіки у глобальну торговельну систему, відкриваючи доступ до міжнародних виробничих ланцюгів та розширюючи експортний потенціал.

Вагомим є також їхній вплив на ринок праці. Створення нових підприємств або модернізація існуючих об'єктів виробництва зумовлює появу додаткових робочих місць, що позитивно відображається на рівні зайнятості. Одночасно іноземні інвестиції сприяють розвитку людського капіталу через передачу знань, підвищення кваліфікації працівників та запровадження сучасних управлінських стандартів. У довгостроковій перспективі це веде до зростання освітнього й професійного рівня робочої сили. Підвищення зайнятості та оплати праці, своєю чергою, сприяє збільшенню національного доходу й розширенню внутрішнього попиту, що додатково стимулює економічну динаміку [14, с. 116].

Водночас іноземні інвестиції не позбавлені потенційних ризиків. Серед них — можливість формування надмірної залежності від зовнішніх фінансових джерел, посилення впливу транснаціонального капіталу на внутрішній ринок та виникнення соціально-економічних дисбалансів. З огляду на це державна інвестиційна політика має забезпечувати баланс між відкритістю економіки та захистом національних інтересів. Раціональне регулювання інвестиційних процесів, засноване на міжнародних правових стандартах і національних стратегічних пріоритетах, дозволяє мінімізувати можливі загрози й водночас посилити позитивний ефект від залучення капіталу. Аналіз міжнародного досвіду дає підстави визначити найбільш

ефективні моделі взаємодії між державними інституціями та інвесторами, що підтверджується результатами емпіричних досліджень [14, с. 120].

Показовим прикладом результативної інвестиційної політики є досвід Таїланд. Держава не лише активно залучає зовнішній капітал, а й сама виступає вагомим інвестором у межах регіонального об'єднання Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), реалізуючи інвестиційні проєкти в Камбоджа, Лаос, М'янма та В'єтнам. Особлива увага приділяється енергетичному сектору, зокрема розвитку гідроенергетики, що сприяє зміцненню регіональної економічної кооперації.

З метою підвищення інвестиційної привабливості уряд Таїланду запровадив комплекс спеціальних правових інструментів. Зокрема, 14 вересня 2021 року Кабінет міністрів ухвалив рішення про надання пільгових умов у сферах імміграційної політики, оподаткування та права власності на землю для іноземних інвесторів, фінансово забезпечених пенсіонерів, дистанційних працівників і висококваліфікованих фахівців [15]. Такий підхід спрямований на залучення як капіталу, так і людських ресурсів високої кваліфікації.

Серед ключових інвесторів Таїланду провідні позиції займають Японія, Китай, Сінгапур та США. Пріоритетними сферами вкладення капіталу визначено екологічно орієнтовані виробництва, автомобілебудування та цифрові технології, що відповідає глобальним трендам переходу до «зеленої» та цифрової економіки [16]. Дослідження галузевої структури притоку іноземних інвестицій у Таїланді (рис. 2.1) дає змогу простежити зміну акцентів у розподілі капіталу та окреслити стратегічні напрями економічної модернізації держави.

Отже, міжнародний досвід свідчить, що іноземні інвестиції можуть виступати дієвим інструментом економічного зростання за умови реалізації цілеспрямованої державної політики, орієнтованої на формування сприятливого інвестиційного клімату та раціональне використання залучених ресурсів задля забезпечення сталого розвитку.

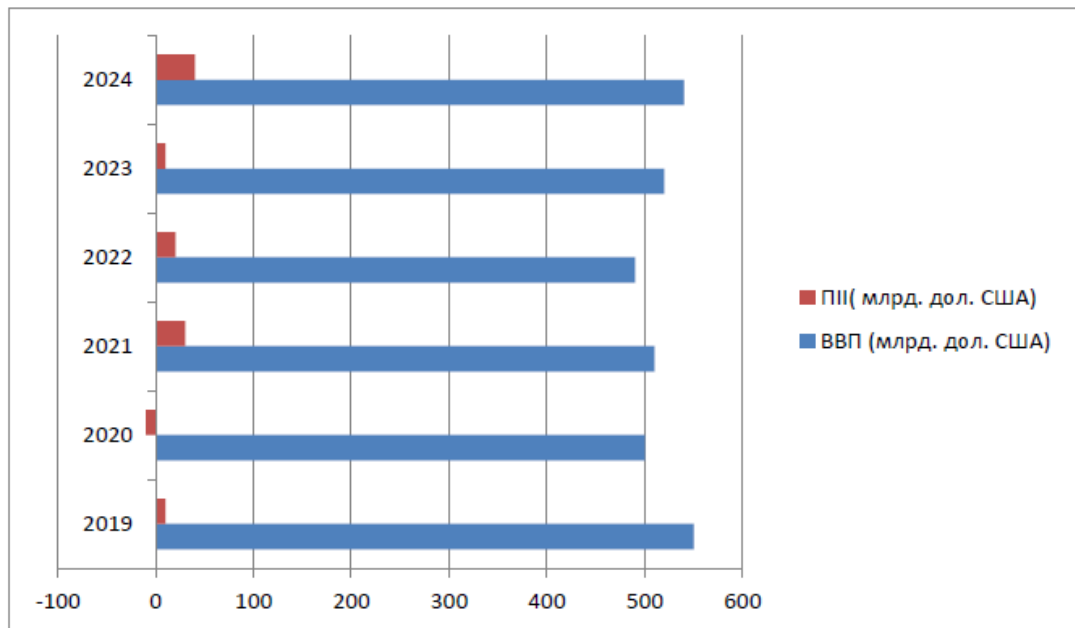

Рис. 2.1 Динаміка отримання іноземних інвестицій Тайландом та ріст ВВП за 2019-2024р.р.

Джерело складено автором на основі [15, 16].

До групи так званих «нових індустріальних країн» належить Таїланд, який характеризується відносно стабільними макроекономічними показниками. За результатами 2023 року обсяг його валового внутрішнього продукту оцінювався приблизно у 1,517 трлн дол. США, що забезпечило країні дев'яте місце серед економік Азійського регіону. Упродовж останніх десятиліть Таїланд зберігає позиції одного з провідних реципієнтів прямих іноземних інвестицій у регіоні. Така тенденція пояснюється поєднанням сприятливого регуляторного середовища, активної державної підтримки інвесторів і стратегічної орієнтації на розвиток високотехнологічних та екологічно спрямованих секторів. У результаті країна змогла інтегруватися у глобальні виробничі ланцюги та диверсифікувати структуру своєї економіки.

Іншим прикладом ефективного використання зовнішнього капіталу є Ісландія — невелика острівна держава з обмеженим внутрішнім ринком і незначною чисельністю населення. Незважаючи на це, іноземні інвестиції відіграють суттєву роль у її економічному розвитку. Наприкінці 2023 року обсяг накопичених вхідних ПІІ становив 1281 млрд ісландських крон. Основними країнами-інвесторами були Люксембург, Норвегія, Нідерланди,

Велика Британія та Швейцарія. Галузевий розподіл інвестицій свідчить про їх концентрацію у виробництві алюмінію, фармацевтичному секторі та діяльності холдингових структур. Порівняння динаміки інвестиційних потоків і показників ВВП у 2019–2024 роках дозволяє простежити зв'язок між припливом капіталу та економічним зростанням [17]. Таким чином, навіть країни з невеликим внутрішнім ринком можуть ефективно використовувати ПІІ як інструмент зміцнення конкурентних позицій.

Серед держав із високим рівнем міжнародної інвестиційної активності особливе місце посідає Швейцарія. Іноземні інвестиції є невід'ємним елементом її економічної моделі, що поєднує фінансову стабільність, розвинену інституційну систему та значний інноваційний потенціал. Швейцарські компанії активно здійснюють не лише експорт товарів і послуг, а й капіталу у формі прямих інвестицій. За даними Національний банк Швейцарії, у 2024 році обсяг зовнішніх ПІІ швейцарських компаній у сфері виробництва, досліджень і дистрибуції за кордоном досяг 1400 млрд швейцарських франків. Порівняно з багатьма іншими країнами, Швейцарія підтримує значні обсяги як вхідних, так і вихідних інвестицій. Водночас інвестування у стратегічно важливі галузі, що перебувають під державним контролем, частково обмежується — зокрема у сферах окремих сегментів транспорту, телекомунікацій, поштових послуг, виробництва алкоголю, оборонно-аерокосмічної промисловості, окремих видів страхування, банківської діяльності та торгівлі сіллю [18].

Показовим прикладом трансформаційного впливу іноземного капіталу в межах Європейського Союзу є Польща. Значне залучення інвестицій стало одним із ключових чинників її економічного зростання та інтеграції до міжнародних виробничих ланцюгів. Сприятливе географічне положення країни сприяло розвитку логістичної інфраструктури, активізації торгівлі та розміщенню виробничих потужностей провідних європейських компаній, що, своєю чергою, забезпечило збільшення обсягів експорту й посилення інвестиційної активності.

Динаміка прямих іноземних інвестицій у Польщі свідчить про стабільну тенденцію до зростання: якщо у 2003 році їх обсяг становив 46 млрд євро, то у 2010 році він зріс до 161 млрд євро, а у 2023 році досяг 252 млрд євро. Співвідношення притоку іноземного капіталу та показників ВВП (рис. 2.2) демонструє поступове зростання ролі зовнішніх інвестицій у структурі національної економіки.

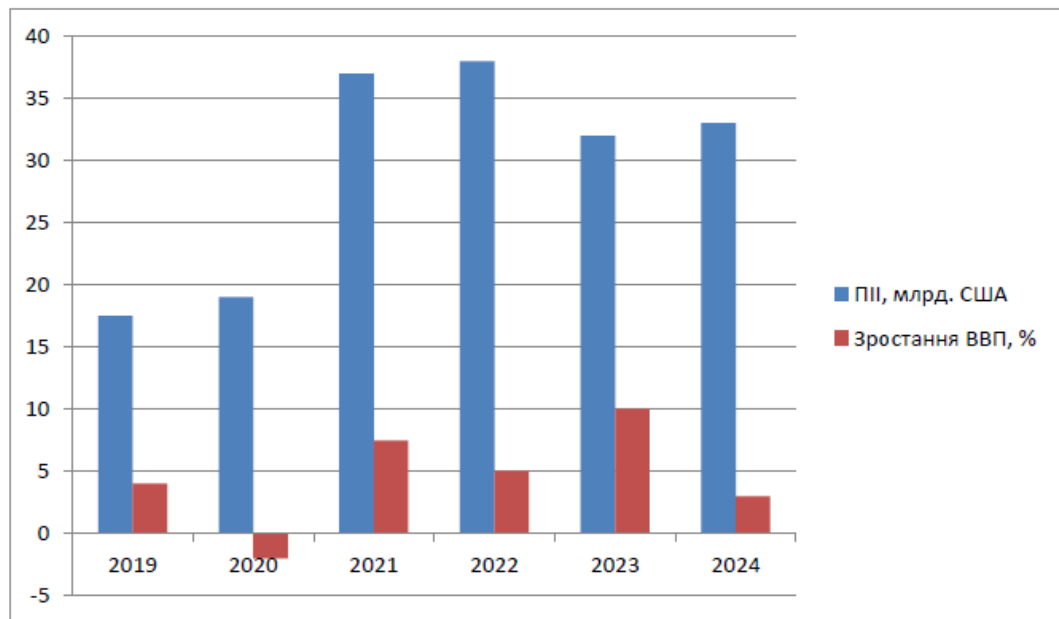

Рис. 2.2 Динаміка отримання іноземних інвестицій Польщі за 2019-2024р. та % ВВП.

Джерело складено автором на основі [19]

Таким чином, активізація інвестиційної діяльності Польщі значною мірою була зумовлена масштабною фінансовою підтримкою з фондів Європейського Союзу. Близько 65 % отриманих коштів спрямовувалися на модернізацію транспортної та енергетичної інфраструктури, а також на реалізацію соціально орієнтованих програм. Значну частину автомагістралей і швидкісних доріг було збудовано або модернізовано саме завдяки грантовому фінансуванню ЄС, що суттєво покращило логістичний потенціал країни та сприяло поглибленню її інтеграції до європейського економічного простору.

Водночас економічне зростання Польщі супроводжувалося і певними структурними викликами. Серед них — регіональні диспропорції розвитку,

збільшення державного боргу та недосконалість окремих інституцій державного управління[19]. Це свідчить про те, що навіть за значного притоку іноземного капіталу та зовнішньої фінансової підтримки ключову роль відіграє ефективність внутрішнього управління ресурсами та розвиток інституційної системи держави.

Загальний аналіз досвіду Таїланд, Ісландія, Швейцарія та Польщі свідчить, що результативність впливу іноземних інвестицій визначається поєднанням сприятливої інституційної політики, чіткої галузевої спеціалізації та стратегічного управління зовнішнім капіталом. Незалежно від масштабу економіки чи рівня її розвитку, раціональне регулювання інвестиційних потоків дозволяє державам зміцнювати конкурентні позиції у глобальному середовищі.

Оцінюючи інвестиційну привабливість США, слід підкреслити, що американська економіка залишається одним із провідних центрів концентрації міжнародного капіталу. Інвестиції до країни здійснюють понад сто держав, однак домінуючу роль відіграють розвинені економіки. У 2019–2024 роках серед найбільших інвесторів були Велика Британія, Японія, Німеччина, Нідерланди, Канада, Франція, Швейцарія та Люксембург. Галузевий розподіл вкладень охоплює практично всі сектори — від промисловості та енергетики до фінансових послуг і високотехнологічних індустрій.

У територіальному розрізі іноземний капітал присутній у всіх штатах, однак окремі регіони відзначаються більшою концентрацією інвестицій. Найпривабливішими залишаються Аляска (49 %), Каліфорнія (14 %) та Техас (9 %) [20, с. 40]. Така структура зумовлена наявністю значних природних ресурсів, розвиненої інфраструктури, високого технологічного потенціалу та сприятливого ділового клімату. Динаміка ПІІ у США за 2019–2024 роки (рис. 2.3) свідчить про стабільний інтерес міжнародного бізнесу до американського ринку, що пояснюється масштабами економіки, інноваційною спроможністю та надійним захистом прав інвесторів.

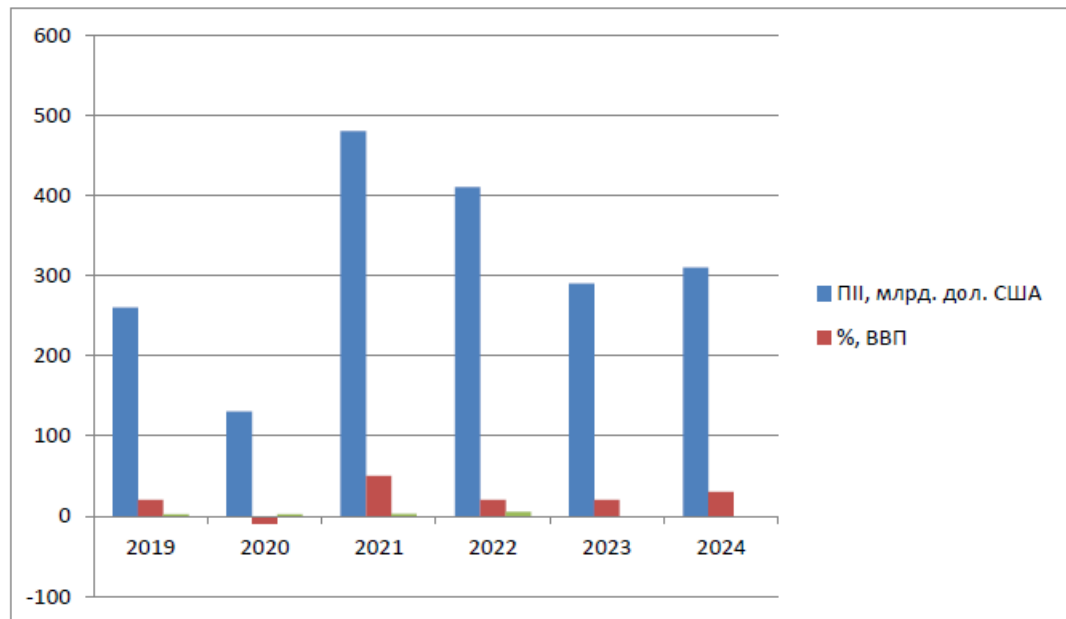

Рис. 2.3 Динаміка отримання іноземних інвестицій США та ВВП за 2019-2024р.

Джерело складено автором на основі [20, с. 40]

Таким чином, порівняння досвіду Польщі та США демонструє, що ефективність впливу іноземних інвестицій залежить від поєднання зовнішньої фінансової підтримки, внутрішніх структурних реформ та якості інституційного середовища. Незалежно від розмірів економіки, стратегічне й раціональне використання залученого капіталу є визначальною умовою забезпечення довгострокового та сталого розвитку.

Графічний аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій у США за 2019–2023 роки засвідчує наявність відчутних коливань інвестиційної активності. У 2020 році відбулося різке скорочення обсягів ПІІ, що було спричинене глобальною економічною турбулентністю та наслідками пандемії COVID-19. Проте вже у 2021 році зафіксовано швидке відновлення й суттєве зростання інвестиційних надходжень. У 2022–2023 роках спостерігалось певне коригування показників у напрямі помірною зниження. Така траєкторія свідчить про високу чутливість міжнародного руху капіталу до кризових явищ світового масштабу, але водночас демонструє здатність американської економіки оперативно відновлювати інвестиційну привабливість.

Економіка США зберігає позиції одного з провідних центрів глобального економічного розвитку. Модель податкового та інституційного регулювання іноземного інвестування в країні поєднує відкритість ринку з механізмами стратегічного контролю. Державна політика спрямована на стимулювання партнерських відносин між міжнародними інвесторами та національними компаніями, насамперед у високотехнологічних і стратегічно важливих секторах. Іноземним суб'єктам господарювання гарантуються рівні конкурентні умови поряд із внутрішніми виробниками, що зміцнює довіру до інвестиційного середовища та закріплює за США статус одного з ключових світових центрів залучення капіталу [20, с. 39].

Окремої уваги заслуговує досвід Індія, яка демонструє зростаючу роль у глобальних інвестиційних потоках. У 2023 році країна залучила близько 100 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, що свідчить про її поступове зміцнення в міжнародній економічній системі. Найбільш привабливими сферами для вкладень стали охорона здоров'я, відновлювана енергетика, інформаційні технології та ринок нерухомості. Серед провідних джерел ПІІ виділяються Маврикій та Сінгапур, на які припадає майже половина щорічного припливу капіталу. Уряд Індії проводить політику поступової лібералізації інвестиційного режиму, відкривши більшість секторів для іноземної участі та спростивши регуляторні процедури.

Дослідження динаміки ПІІ в Індії у 2019–2024 роках виявляє статистично значущий зв'язок між обсягами іноземних вкладень і темпами зростання валового внутрішнього продукту. Разом із тим частка ПІІ у структурі ВВП залишається відносно помітною, що свідчить про вагомий вплив внутрішніх чинників розвитку поряд із зовнішніми джерелами фінансування [20, с. 42].

У цілому міжнародний рух капіталу є одним із системоутворюючих чинників розвитку світового господарства, оскільки сприяє розширенню міжнародної торгівлі, трансферу технологій, структурній перебудові економік та зростанню продуктивності праці. Досвід проаналізованих держав

переконає, що поєднання активної політики залучення іноземних інвестицій із цілеспрямованою промисловою та інноваційною стратегією забезпечує вагомі результати. Створення сприятливого бізнес-клімату, застосування податкових стимулів, розвиток інфраструктури та підвищення якості державного управління формують основу для концентрації капіталу в стратегічно важливих секторах економіки.

Попри складну геополітичну ситуацію та економічні виклики, спричинені пандемією COVID-19 і наслідками російсько-української війни, у 2023 році світові інвестиційні потоки продемонстрували позитивну тенденцію. За даними Світового банку, загальний обсяг глобального притоку прямих іноземних інвестицій досяг 1,65 трлн дол. США, що на 8 % більше порівняно з попереднім роком (табл. 2.1). Загальна сума накопичених ПІІ у світовій економіці становила 41 трлн дол. США [20–22].

Найбільш помітне зростання спостерігалось у країнах, що розвиваються, зокрема в Індії, Сінгапурі та Гонконзі, тоді як Сполучені Штати Америки та Китай і надалі зберігають лідерські позиції за обсягами залучення іноземного капіталу.

Таким чином, аналіз глобальних тенденцій засвідчує, що іноземні інвестиції залишаються одним із ключових драйверів економічного розвитку. Їх результативність визначається рівнем відкритості національної економіки, стабільністю інституційного середовища та здатністю держави спрямовувати інвестиційні ресурси до пріоритетних напрямів, що забезпечують довгострокове та стале зростання.

Таблиця 2.1

Статистика прямих іноземних інвестицій (ПІІ) країн у 2024 році

Номер в рейтингу Світового банку	Країна	Фонд ПІІ (млн дол. США)	Чистий приплив, як відсоток ВВП
1	США	388 078,000	2,621%
2	Китай	180 166,881	1,003%
3	Сінгапур	140 844,052	30,173%
4	Гонконг	120 951,629	33,613%
5	Франція	105 424,958	3,788%
6	Бразилія	91 502,104	4,765%
7	Австралія	67 118,916	4,006%
8	Канада	53 705,242	2,510%
9	Швеція	50 046,398	8,541%
10	Індія	49 940,258	1,475%
133	Україна	366,000	0,228%
199	росія	- 40 043,500	-1,787%

Джерело: складене автором [20-22]

Відповідно до наведених у таблиці показників, провідні позиції за обсягами прямих іноземних інвестицій посідають Сполучені Штати Америки, де сукупний обсяг ПІІ становить 388 078 000 млн дол. США. Натомість Україна перебуває лише на 133-й позиції з показником 366 000 млн дол. США. Така різниця відображає суттєву нерівномірність глобального розподілу капіталу та асиметрію концентрації інвестицій між державами з різним рівнем економічного розвитку.

У регіональному вимірі простежується тенденція до зростання обсягів ПІІ у більшості частин світу, зокрема в країнах Центральної та Південної Азії, Європи, а також Північної й Центральної Америки. Це свідчить про поступову стабілізацію міжнародної інвестиційної активності та адаптацію світової економіки до нових геополітичних і макроекономічних реалій.

На відміну від цього, інвестиційна ситуація в Україні характеризується негативною динамікою. Ключовим чинником скорочення припливу капіталу стала повномасштабна війна, що спричинила масштабні руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, втрату частини економічного потенціалу й відтік кваліфікованої робочої сили. Зростання безпекових

ризиків, макроекономічна нестабільність та невизначеність щодо перспектив післявоєнного відновлення стримують надходження нових інвестицій і знижують загальну інвестиційну привабливість держави.

Комплексна оцінка сучасного стану іноземного інвестування передбачає аналіз як динаміки, так і галузевої структури ПІІ. Протягом останніх років їх обсяги зазнавали істотних коливань під впливом зовнішніх факторів — глобальних економічних криз, пандемії COVID-19, геополітичної напруженості — а також внутрішніх чинників, пов'язаних із якістю інституцій, макроекономічною стабільністю та результативністю реформ. Узагальнення статистичних даних дає змогу визначити основні регіональні напрями руху капіталу, що відображено у таблиці 2.2 [23].

Таблиця 2.2

Сучасний стан динаміки прямих іноземних інвестицій за регіонами,
2020-2024 рр. (млн. дол. США)

Регіон	2020	2021	2022	2023	2024
Північна Америка	380,5	425,8	458,2	492,6	520,4
Європейський Союз	425,6	468,9	495,3	528,7	562,1
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	512,3	568,4	612,7	658,9	695,3
Латинська Америка	145,2	168,7	182,4	198,6	215,9
Африка	38,6	45,2	52,8	58,4	65,7

Джерело: складене автором [24, 25].

Отже, сучасна конфігурація міжнародних інвестиційних потоків характеризується високою концентрацією капіталу в провідних економіках світу та водночас виявляє підвищену вразливість держав із значними політичними й безпековими ризиками. Це зумовлює потребу у формуванні дієвої державної стратегії, спрямованої на відновлення довіри інвесторів і створення умов для довгострокового економічного зростання.

Слід зазначити, що Азійсько-Тихоокеанський регіон посідає провідне місце у світовій системі залучення іноземного капіталу. На нього припадає значна частина глобальних інвестиційних потоків, насамперед у формі прямих іноземних інвестицій, що робить регіон одним із ключових центрів світового економічного розвитку.

Високі темпи економічного зростання країн регіону, місткі внутрішні ринки, активні процеси індустріалізації та глибока інтеграція у глобальні виробничі ланцюги сприяють збереженню його провідних позицій у міжнародному інвестиційному середовищі.

Аналіз сучасних тенденцій у сфері іноземного інвестування потребує врахування не лише загальних обсягів надходжень, а й їх галузевої та регіональної структури. Протягом останніх років світові потоки капіталу відзначаються значною волатильністю, що зумовлено впливом глобальних фінансових криз, пандемії COVID-19, геополітичної напруженості, а також внутрішніх чинників — рівня відкритості економіки, якості інституцій та ефективності державного регулювання. Подібні коливання підкреслюють необхідність системного підходу до управління інвестиційними процесами та адаптації національних стратегій до трансформацій глобального середовища.

Практика провідних країн свідчить, що ефективно залучення іноземного капіталу можливе лише за умови впровадження комплексної економічної політики, яка передбачає забезпечення макроекономічної стабільності, проведення інституційних реформ і узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами ведення бізнесу.

Разом із тим обсяги та структура інвестиційних надходжень суттєво відрізняються залежно від рівня економічного розвитку держави, її ресурсного потенціалу, демографічних особливостей і визначених стратегічних пріоритетів.

Попри національні відмінності, спільною тенденцією є прагнення держав формувати сприятливий інвестиційний клімат. Це передбачає модернізацію інфраструктури, гарантування захисту прав власності,

запровадження податкових стимулів і підтримку інноваційної діяльності. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити стабільний приплив зовнішнього капіталу, а й ефективно використовувати його як інструмент технологічного оновлення, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку в умовах глобальної конкуренції.

2.2 Особливості міжнародного регулювання інвестиційної діяльності

Інвестиційна діяльність зазвичай займає центральне місце в системі міжнародних економічних відносин, оскільки саме раціональне залучення та ефективне використання капіталу визначають можливості сталого розвитку національної економіки й формують підґрунтя для довгострокового зростання. Для держав із ринковою моделлю господарювання інвестиції є необхідною умовою технологічної модернізації, оновлення виробничої бази, розвитку інфраструктури та підвищення конкурентних позицій на світових ринках. Підтримання високих темпів економічного розвитку неможливе без систематичного оновлення основного капіталу та стабільного припливу фінансових ресурсів.

У глобальному економічному просторі інвестиції виконують двоєдину функцію. З однієї сторони, вони забезпечують можливість ефективного розміщення надлишкового капіталу в країнах, де внутрішній попит на нього є обмеженим. З іншого — для держав із дефіцитом фінансових ресурсів іноземні вкладення виступають механізмом модернізації виробничих потужностей, впровадження інновацій і формування нових секторів економіки. Таким чином, транснаціональні інвестиційні потоки сприяють частковому вирівнюванню глобальних дисбалансів і стимулюють розвиток продуктивних сил.

Правове регулювання інвестиційної діяльності на міжнародному рівні здійснюється в межах системи міжнародного інвестиційного права, яке має комплексну природу. Воно поєднує норми міжнародного публічного права з

положеннями національного приватного законодавства та визначає порядок взаємодії між державами і іноземними інвесторами. Ключовим принципом такого регулювання є пріоритет міжнародно-правових норм у разі їх невідповідності положенням внутрішнього законодавства. Зобов'язання, що виникають на підставі міжнародних договорів, є обов'язковими для сторін і не можуть бути змінені односторонньо без згоди інших учасників [26, с. 1]. Така ієрархія правових норм сприяє стабільності правового режиму та підвищує рівень довіри з боку інвесторів.

Особливістю міжнародних інвестиційних відносин є специфічний склад їх суб'єктів. У цих правовідносинах, з одного боку, виступають держави як носії суверенної влади, а з іншого — приватні іноземні інвестори, які здійснюють підприємницьку діяльність. Хоча обидві сторони можуть бути власниками капіталу чи майнових активів, їх правовий статус істотно відрізняється: держава реалізує повноваження публічно-правового характеру, тоді як інвестор діє в межах приватноправових відносин. Така асиметрія ускладнює формування ефективних і збалансованих механізмів регулювання, що зумовлює необхідність використання спеціальних інструментів захисту прав і законних інтересів сторін [27, с. 32].

Глобальне врегулювання інвестиційних відносин забезпечується рядом універсальних міжнародних угод. Важливу роль відіграє Вашингтонська конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Одним із її ключових результатів стало створення при Міжнародному банку реконструкції та розвитку Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Цей інституційний механізм забезпечує розгляд спорів між державами та іноземними інвесторами в нейтральному арбітражному форматі, що сприяє підвищенню передбачуваності та правової визначеності інвестиційного середовища [27, с. 36].

Важливе значення має також Сеульська конвенція 1985 року про створення Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій (MIGA). Вона

передбачає формування міжнародної системи страхування іноземних інвестицій від некомерційних ризиків, зокрема експропріації, політичної нестабільності чи обмежень на трансфер капіталу. Механізм гарантій поєднує національні інструменти державного та приватного страхування з багатосторонньою підтримкою, що дає змогу зменшити ризики для інвесторів і стимулювати приплив капіталу до держав із підвищеним рівнем політичної або економічної невизначеності [28, с. 12].

Отже, міжнародне інвестиційне право створює інституційну основу для узгодження інтересів держав і приватних інвесторів, поєднуючи принцип державного суверенітету з необхідністю забезпечення стабільності інвестиційного режиму. Ефективність функціонування цих правових механізмів безпосередньо впливає на рівень довіри до національної економіки, обсяги залучення іноземного капіталу та можливості довгострокового економічного розвитку.

Міжнародне інвестиційне право Європейського Союзу формує цілісну систему правових норм, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування єдиного ринку капіталу. Його ключовою складовою виступає принцип свободи руху фінансових ресурсів як між державами-членами, так і у взаємовідносинах із третіми країнами. Вільний рух капіталу розглядається як одна з чотирьох основоположних свобод внутрішнього ринку ЄС поряд зі свободою переміщення товарів, послуг і робочої сили.

Правові засади цієї лібералізації були закладені ще в Договорі про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року, де у статтях 67–73 визначалися принципи поступового скасування обмежень на рух капіталу. Подальший розвиток і інституційне закріплення ці положення отримали в Маастрихтському договорі 1992 року, який підніс свободу руху капіталу до рівня одного з фундаментальних принципів економічної інтеграції. Зокрема, стаття 73 «В» Договору про Європейський Союз передбачає заборону будь-яких обмежень на переміщення капіталу як між державами-членами, так і у взаємовідносинах із третіми країнами. Водночас

держави зберігають право застосовувати власні податкові механізми, зокрема диференціювати платників податків залежно від їх резидентського статусу чи місця розташування активів, що дозволяє коригувати національне інвестиційне середовище без порушення загальноєвропейських принципів [29, с. 2].

Разом із тим міжнародне регулювання інвестицій не обмежується правовою системою Європейського Союзу. Воно доповнюється положеннями багатосторонніх угод, які визначають стандарти співпраці держав у сфері інвестування. Одним із таких документів є Договір про створення Економічного союзу СНД від 24 вересня 1993 року, який передбачає зобов'язання держав-учасниць щодо надання національного режиму суб'єктам господарювання інших країн-членів, розвитку виробничої кооперації та координації інвестиційної політики.

Одним із джерел правового регулювання виступає також Угода про співробітництво у сфері інвестиційної діяльності, підписана 24 грудня 1993 року в Ашгабаті. Цей документ закріплює основні принципи залучення іноземного капіталу та визначає інвесторами як фізичних і юридичних осіб, так і державні утворення. До об'єктів інвестування належать майнові, фінансові й інтелектуальні активи. Угода передбачає різноманітні форми реалізації інвестицій — від створення нових підприємств і придбання часток у статутному капіталі до інших способів вкладення коштів відповідно до національного законодавства держав-учасниць [30].

Таким чином, міжнародне інвестиційне право формується як багаторівнева система правових норм, у якій поєднуються наднаціональні принципи економічної інтеграції та положення міждержавних угод, спрямованих на забезпечення стабільності й передбачуваності інвестиційного середовища.

Міжнародне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється за активної участі провідних міждержавних інституцій, які розробляють

нормативні стандарти, методологічні підходи та організаційні механізми підтримки інвестиційних процесів у глобальному масштабі.

Важливу роль у цій системі відіграє Світова організація торгівлі, що об'єднує понад півтори сотні держав і охоплює значну частину світового товарообігу. Основне завдання СОТ полягає у встановленні правил міжнародної торгівлі та забезпеченні механізму врегулювання міждержавних спорів. Хоча діяльність організації зосереджена насамперед на торгівлі товарами та послугами, окремі її угоди безпосередньо впливають і на інвестиційну сферу, зокрема через регулювання торговельних аспектів інвестиційної діяльності.

Суттєвий внесок у формування міжнародних стандартів інвестиційної політики робить Організація економічного співробітництва та розвитку, яка об'єднує 38 держав і підтримує партнерські зв'язки з багатьма іншими країнами. ОЕСР розробляє рекомендації щодо вдосконалення інвестиційної політики, формує уніфіковані методологічні підходи до статистичного обліку та проводить аналітичні дослідження, що стають основою для ухвалення рішень урядами та міжнародними фінансовими інституціями. Використання єдиної методологічної бази дає змогу здійснювати порівняльний аналіз і прогнозувати глобальні економічні тенденції.

Особливе значення у сфері гарантування інвестицій має Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (MIGA), яке входить до структури Групи Світового банку. Його діяльність спрямована на стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій до країн, що розвиваються, шляхом надання страхового захисту від політичних ризиків, зокрема експропріації, збройних конфліктів або валютних обмежень. Крім страхування, агентство надає консультаційну та інформаційну підтримку, сприяючи формуванню стабільного інвестиційного середовища.

Важливим механізмом міжнародного врегулювання інвестиційних спорів є Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID), створений у 1966 році на підставі Вашингтонської конвенції. Центр

забезпечує розгляд спорів між державами та іноземними інвесторами шляхом арбітражу або процедури примирення. Рішення ICSID є обов'язковими для виконання сторонами, що підвищує рівень правового захисту інвесторів і зміцнює довіру до міжнародної інвестиційної системи [29, с. 4].

Отже, система міжнародного регулювання інвестицій є важливою складовою сучасної глобальної економічної архітектури. Вона забезпечує стабільність, прозорість і передбачуваність інвестиційних процесів завдяки поєднанню норм міжнародних договорів, діяльності спеціалізованих організацій і національних правових механізмів. У межах багатосторонньої співпраці формуються стандарти захисту інвесторів, визначаються правила їх діяльності та забезпечується баланс між суверенними інтересами держав і правами приватних суб'єктів, що є необхідною умовою сталого розвитку світової економіки.

2.3 Сучасні тенденції та напрями стимулювання іноземного інвестування в Україні

Іноземні інвестиції виступають одним із важливих джерел фінансових ресурсів, які стимулюють економічний розвиток держави. Під цим поняттям розуміють вкладення капіталу резидентами однієї країни в економіку іншої з метою отримання прибутку та розширення власної господарської діяльності. Такі інвестиції можуть реалізовуватися через створення або фінансування підприємств, придбання корпоративних прав, участь у спільних інвестиційних проєктах чи реалізацію інфраструктурних програм.

Для України залучення іноземного капіталу має стратегічно важливе значення, оскільки сприяє модернізації структури національної економіки та її інтеграції у світову господарську систему. Присутність міжнародних компаній на внутрішньому ринку часто супроводжується впровадженням сучасних технологій, нових управлінських практик і стандартів корпоративного управління. Це, у свою чергу, підвищує продуктивність праці та конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Крім того,

іноземні інвестори нерідко використовують Україну як виробничу базу для подальшого експорту продукції, що позитивно впливає на показники зовнішньої торгівлі. Зокрема, значна частина підприємств автомобільної галузі у західних регіонах країни орієнтована на постачання продукції до країн Європейського Союзу.

Разом із тим інвестиційні процеси можуть супроводжуватися певними ризиками. За даними Національного банку України, у 2019 році обсяг дивідендів, репатрійованих іноземними інвесторами, становив близько 3,3 млрд доларів США, що свідчить про значний відтік фінансових ресурсів за межі країни. Надмірна залежність від зовнішніх джерел фінансування може створювати додаткові ризики для макроекономічної стабільності, особливо в періоди глобальних економічних криз або погіршення інвестиційного клімату. Прикладом цього є світова фінансова криза 2008–2009 років, коли низка міжнародних компаній скоротила або повністю припинила реалізацію інвестиційних проєктів в Україні.

Упродовж 2010–2013 років динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні залишалася позитивною. Це було зумовлено відносною макроекономічною стабільністю, зростанням довіри з боку інвесторів та реалізацією державних заходів, спрямованих на покращення умов ведення бізнесу. Зокрема, відбувалося спрощення адміністративних процедур, реформування податкової системи та впровадження програм підтримки інвесторів. Найбільшу зацікавленість іноземний капітал проявляв до аграрного сектору, енергетики та інноваційних галузей, що сприяло поступовому зростанню обсягів інвестиційних надходжень [31].

Ситуація кардинально змінилася після 2014 року. Анексія Криму та початок воєнного протистояння на сході України призвели до різкого скорочення обсягів іноземних інвестицій. Зростання політичних ризиків, економічна нестабільність і невизначеність щодо подальших перспектив розвитку держави змусили значну частину іноземних інвесторів утриматися від нових вкладень. Водночас із 2015 року почало спостерігатися поступове

часткове відновлення інвестиційної активності, хоча її масштаби залишалися меншими порівняно з докризовим періодом. Певному покращенню ситуації сприяли стабілізація макроекономічних показників, реалізація антикорупційних заходів, реформи у судовій та податковій сферах, а також співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з Міжнародним валютним фондом.

Додатковий негативний вплив на інвестиційну активність мав період пандемії COVID-19 у 2020 році. Обмеження міжнародних економічних зв'язків, спад ділової активності та загальна невизначеність на світових ринках змусили інвесторів переглянути власні інвестиційні стратегії. Унаслідок цього Україна, як і більшість країн світу, зіткнулася зі зменшенням обсягів залучених іноземних інвестицій.

Разом із тим уже у 2021 році спостерігалось помітне поживлення інвестиційної діяльності: обсяг прямих іноземних інвестицій досяг приблизно 6,7 млрд доларів США. Таке зростання було пов'язане з поступовим відновленням світової економіки після пандемічної кризи, стабілізацією валютного ринку, удосконаленням нормативно-правової бази та певним зниженням корупційних ризиків. Найбільший інтерес іноземні інвестори проявляли до аграрного сектору, IT-індустрії та інфраструктурних проєктів, які стали важливими чинниками економічного розвитку.

Однак повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році знову спричинило суттєве скорочення інвестиційних потоків. За даними Міністерства економіки України, обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився до приблизно 1,152 млрд доларів США. Таке зниження пояснюється різким підвищенням воєнних ризиків, загальною економічною нестабільністю та високим рівнем невизначеності щодо майбутніх перспектив розвитку країни. Динаміка інвестиційних надходжень за останні десять років, представлена на рисунку 2.4, свідчить про циклічний характер процесу залучення іноземного капіталу та його значну залежність від політичних і макроекономічних чинників.

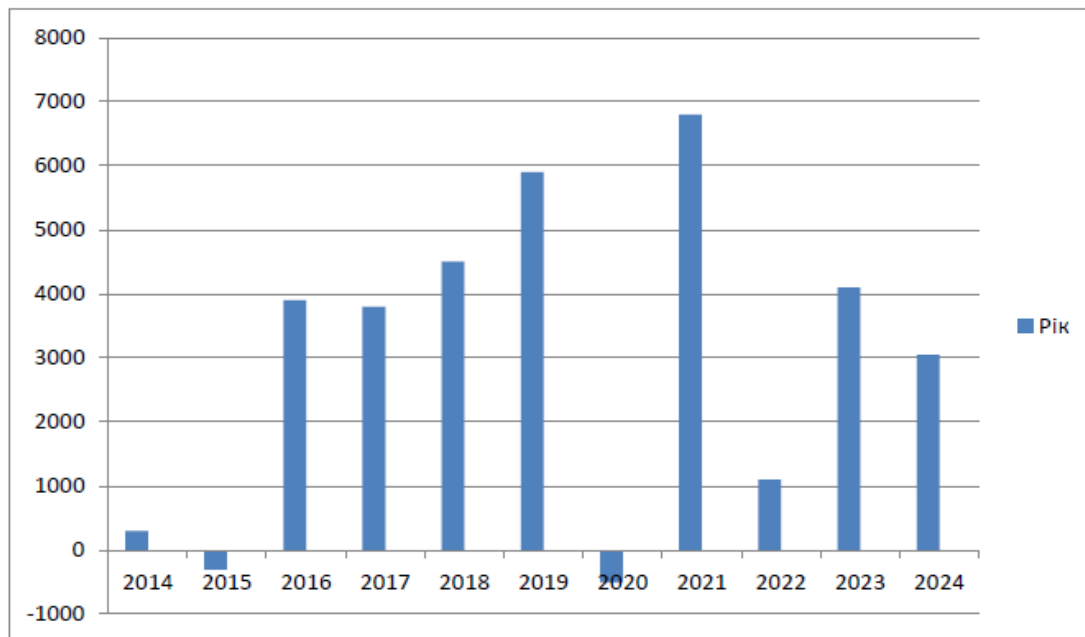

Рис. 2.4 Надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України з 2014 -2025 р.р.

Джерело: складено автором [32, с.94].

За інформацією Національного банку України, у 2023 році обсяг іноземних інвестицій, залучених до економіки країни, становив близько 4,25 млрд доларів США. Цей показник значно перевищує рівень 2016–2017 років, що свідчить про поступове відновлення інвестиційної активності навіть в умовах воєнного часу. Значна частина інвестицій була спрямована на відновлення підприємств і виробничих потужностей, які зазнали руйнувань унаслідок бойових дій або перебували на тимчасово окупованих територіях. Окрім цього, у 2023 році інвестори активно вкладали кошти у проекти, пов'язані з підвищенням енергетичної незалежності бізнесу: підприємства інвестували у потужні промислові генератори, розвиток відновлюваних джерел енергії та реалізацію проектів у сфері «зеленої» енергетики [33].

Протягом останніх років географічна структура країн-інвесторів залишалася відносно стабільною. Провідні позиції традиційно посідають європейські держави та міжнародні фінансові центри, зокрема Кіпр, Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія, Німеччина, Австрія, Люксембург і Франція. За даними Міністерства економіки України, станом на 2022 рік

найбільшу частку у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій мав Кіпр — 33,1 %. Частка Нідерландів становила 19,5 %, Швейцарії — 5,1 %, Великої Британії — 4,8 %, Німеччини — 4,97 %, Австрії — 3,2 %, Люксембургу — 2,5 %, а Франції — 2,2 % [34]. Така структура відображає як тісні економічні зв'язки України з європейськими країнами, так і використання міжнародних фінансових центрів для структурування інвестиційних потоків.

Відповідно до даних платіжного балансу, оприлюднених Національним банком України, протягом перших восьми місяців 2023 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив близько 2,9 млрд доларів США. Із цієї суми приблизно 2,3 млрд доларів припадало на реінвестований прибуток. Така тенденція свідчить про те, що частина іноземних компаній не лише продовжує працювати на українському ринку, а й спрямовує отримані доходи на подальший розвиток своєї діяльності. Попри воєнні ризики та загальну невизначеність, це демонструє певний рівень довіри інвесторів до середньо- та довгострокових перспектив економіки України [35].

У середньостроковій перспективі, зокрема до 2025 року, прогнозується поступове зростання інвестиційної активності. Уряд реалізує низку заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, підтримку нових інвестиційних проєктів та відновлення пошкодженої інфраструктури. Водночас динаміка іноземних інвестицій значною мірою залежить від низки зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких геополітична нестабільність, воєнні ризики та коливання світової економіки.

Оцінки представників бізнес-середовища також свідчать про певні зміни у сприйнятті інвестиційної ситуації в Україні. Згідно з результатами дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України», проведеного Європейською Бізнес Асоціацією серед керівників 80 провідних українських і міжнародних компаній, у 2024 році інтегральний показник зріс до 2,49 бала з 5 можливих (у 2023 році — 2,44 бала). Незважаючи на воєнні умови, цей показник перевищує рівень 2015 року, що свідчить про певне покращення інвестиційних очікувань бізнесу [36].

Додаткові відомості щодо руху прямих інвестицій України за принципом спрямованості, тобто з урахуванням фінансових потоків, наведено у таблиці 2.3. Це дає змогу детальніше проаналізувати структуру та динаміку інвестиційних надходжень.

Таблиця 2.3

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україні з 2014 по 2024 рр. (млн. дол. США)

Період	ПІІ в Україну		ПІІ з України		Сальдо	
2014	410	-4089	111	-309	+299	-92.7%
2015	-458	-868	-51	-162	-407	-236.1%
2016	3810	4268	16	67	+3794	-1032.2%
2017	3692	-118	8	-8	+3684	-2.9%
2018	4455	763	-5	-13	+4460	21.1%
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118.2%
2021	6687	7555	-198	-280	+6885	-824.7%
2022	1152	-5535	529	727	+623	-91.0%
2023	4247	3095	42	-487	+4205	575.0%
2024	3116	-1131	-111	-153	+3227	-23.3%

Джерело складене автором [32, с.96]

Отже, динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України характеризується нестійкістю та значною залежністю від політичних, безпекових і макроекономічних чинників. Коливання обсягів інвестицій свідчать про те, що інвестори чутливо реагують на рівень ризиків і ступінь передбачуваності економічного середовища.

Важливим фактором інвестиційної привабливості України є її значний природно-ресурсний потенціал. За наявними оцінками, інвестиційні можливості у сфері використання природних ресурсів становлять близько 5,6 млрд доларів США. Україна володіє приблизно десятою частиною світових запасів залізної руди, а також значними родовищами рідкісноземельних металів, що привертає увагу міжнародних інвесторів. Уже реалізуються окремі проекти, зокрема пов'язані з видобутком літію та графіту, які мають стратегічне значення в умовах зростання глобального попиту на акумуляторні технології та електротранспорт [37, с. 87].

Одним із найбільш перспективних напрямів інвестування залишається агропромисловий сектор. Події повномасштабної війни продемонстрували важливу роль України як одного з ключових постачальників продовольства на світовий ринок. Водночас необхідно враховувати, що значний приплив іноземного капіталу може супроводжуватися посиленням впливу інвесторів на формування економічної політики держави. Країни, економіка яких суттєво залежить від іноземних інвестицій або кредитів міжнародних фінансових організацій, нерідко змушені враховувати вимоги та умови, висунуті зовнішніми партнерами.

Суттєвий потенціал для інвестування має також оборонно-промисловий комплекс, який оцінюється приблизно у 43 млрд доларів США. З огляду на сучасні безпекові виклики та потребу модернізації збройних сил, ця галузь набуває особливої стратегічної ваги. Уже сьогодні спостерігається зацікавленість з боку міжнародних партнерів, зокрема компанії ****Baykar**** — виробника безпілотних літальних апаратів ****Bayraktar TB2****, яка має досвід співпраці з Україною. У перспективі реалізація спільних виробничих проєктів може сприяти розвитку високотехнологічного сектору економіки та зміцненню обороноздатності держави [37, с. 91].

Однією з відносно стабільних і конкурентоспроможних галузей для інвестування залишається фармацевтична промисловість, потенціал якої оцінюється приблизно у 19 млрд доларів США. Українські виробники лікарських препаратів працюють відповідно до міжнародних стандартів якості, що створює передумови для розширення експорту та інтеграції у глобальні ланцюги постачання медичної продукції.

Важливе значення у формуванні позитивного інвестиційного іміджу України має також ІТ-сектор. Навіть в умовах війни українські технологічні компанії продовжують зберігати конкурентні позиції на міжнародному ринку послуг, демонструючи високий рівень адаптивності та інноваційності. Інвестування у цифрові технології, стартапи та інноваційні розробки

характеризується значним потенціалом прибутковості й сприяє зміцненню позицій України у глобальному технологічному просторі [38].

Отже, активізація процесу залучення іноземного капіталу можлива лише за умови послідовної реалізації комплексних реформ, спрямованих на підвищення передбачуваності державної регуляторної політики, удосконалення механізмів захисту прав власності та підвищення ефективності системи державного управління. Використання міжнародного досвіду формування сприятливого інвестиційного середовища, зокрема запровадження податкових стимулів і механізмів підтримки інноваційної діяльності, може суттєво підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

Водночас досягнення довгострокових результатів значною мірою залежить від здатності держави подолати ключові виклики — забезпечити безпекову стабільність, зменшити рівень корупційних ризиків та гарантувати правову визначеність. Ефективне використання міжнародної фінансової допомоги, активне залучення зовнішнього капіталу та реалізація структурних реформ можуть стати основою для післявоєнного відновлення України й забезпечення її сталого економічного розвитку.

Висновки до розділу

Проведений у розділі аналіз дозволяє зробити узагальнений висновок, що іноземні інвестиції виступають одним із ключових інструментів економічного зростання та структурної модернізації національних економік. Вони забезпечують приплив фінансових ресурсів, сприяють технологічному оновленню виробництва, інтеграції до глобальних ланцюгів створення доданої вартості та підвищенню конкурентоспроможності держав на світовому ринку.

Досвід різних країн підтверджує, що ефективність залучення іноземного капіталу безпосередньо залежить від якості інституційного середовища, рівня макроекономічної стабільності, передбачуваності

регуляторної політики та наявності дієвих механізмів захисту прав інвесторів. Країни, які забезпечили прозорі правила гри, мінімізували корупційні ризики та створили сприятливий бізнес-клімат, змогли трансформувати іноземні інвестиції у стійке економічне зростання та підвищення добробуту населення.

Водночас дослідження показало, що інвестиційні потоки мають циклічний і нестабільний характер, оскільки значною мірою залежать від зовнішніх шоків, політичної ситуації та глобальних економічних тенденцій. Світові фінансові кризи, пандемія COVID-19, геополітичні конфлікти та воєнні дії істотно впливають на обсяги міжнародного руху капіталу. Це підтверджує необхідність формування диверсифікованої економічної структури та зниження критичної залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз також засвідчив, що іноземні інвестиції мають як позитивні, так і потенційно ризикові наслідки. Поряд із модернізацією виробництва, розвитком інновацій та зростанням експорту, можливими є відтік прибутку у формі репатріації дивідендів, посилення впливу зовнішніх суб'єктів на економічну політику держави та підвищення вразливості до глобальних кризових явищ. Отже, ефективність інвестиційної політики визначається здатністю держави забезпечити баланс між відкритістю економіки та захистом національних інтересів.

У контексті України встановлено, що іноземні інвестиції відіграють важливу роль у відновленні економіки, модернізації стратегічних галузей, розвитку ІТ-сектору, агропромислового комплексу, енергетики та оборонно-промислової сфери. Попри воєнні виклики, зберігається інтерес з боку міжнародних партнерів, що свідчить про наявність довгострокового потенціалу. Разом із тим нестабільність безпекового середовища, політичні ризики та макроекономічні коливання залишаються стримувальними чинниками.

Таким чином, іноземні інвестиції є важливим, але не самодостатнім фактором економічного розвитку. Їхній позитивний вплив реалізується лише за умов системного реформування економіки, зміцнення інституцій, розвитку людського капіталу та формування стійкої моделі зростання. Для забезпечення довгострокової ефективності інвестиційної діяльності необхідно поєднувати залучення зовнішнього капіталу з активізацією внутрішніх джерел розвитку, що створить фундамент для стабільного та конкурентоспроможного функціонування національної економіки.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

3.1. Основні проблеми залучення іноземних інвестицій в умовах сучасних економічних викликів

У сучасному світі, що характеризується інтенсивним розвитком міжнародних економічних зв'язків, дедалі більшого значення набувають процеси глобалізації. Посилення транснаціональної взаємодії, підвищення мобільності капіталу, товарів, послуг і технологій сприяють формуванню нової моделі світового господарства, у межах якої держави все активніше інтегруються до глобальних виробничих і фінансових систем. У таких умовах іноземні інвестиції виступають важливим інструментом економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн.

Іноземне інвестування має багатовимірний вплив на економічні процеси. Воно сприяє створенню нових робочих місць, модернізації виробничих потужностей, впровадженню інноваційних технологій, розвитку інфраструктури та вдосконаленню управлінських практик. Крім того, залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) дозволяє державам інтегруватися у глобальні ланцюги створення доданої вартості, розширювати експортні можливості та зміцнювати позиції на міжнародних ринках. Саме тому для країн, які прагнуть прискорити економічне зростання та підвищити добробут населення, стимулювання інвестиційної активності є одним із стратегічних пріоритетів.

Разом із тим сучасне глобальне середовище характеризується високим рівнем нестабільності. Економічні кризи, геополітичні конфлікти, трансформації міжнародної торговельної політики, зростання протекціоністських тенденцій і коливання фінансових ринків суттєво впливають на інвестиційні рішення. Пандемія COVID-19 стала одним із найсерйозніших викликів для світової економіки: у першій половині 2020 року обсяги глобальних інвестицій різко скоротилися, що продемонструвало

значну чутливість міжнародних потоків капіталу до зовнішніх шоків. Це підтверджує, що інвестиційна динаміка визначається не лише внутрішніми умовами приймаючої країни, а й загальносвітовими економічними тенденціями [39, с. 27].

Важливою передумовою залучення іноземного капіталу є якість інституційного середовища держави. Інституції — тобто система правових норм, регуляторних механізмів та управлінських практик — визначають рівень захисту прав власності, прозорість ведення бізнесу та передбачуваність державної економічної політики. Саме через оцінку інституційних характеристик транснаціональні корпорації визначають рівень інвестиційних ризиків і доцільність розміщення капіталу в певній країні [40]. Наявність ефективних інституцій сприяє формуванню довіри до економічного середовища, тоді як їх слабкість може стати суттєвою перешкодою для притоку іноземних інвестицій.

Серед ключових інституційних проблем, що знижують інвестиційну привабливість держав, можна виокремити низку взаємопов'язаних факторів [41].

Передусім важливу роль відіграє рівень економічної свободи. За даними Index of Economic Freedom, країни, які належать до категорії «вільних», демонструють значно вищі показники інвестицій на душу населення. У 2022 році середній обсяг інвестицій у таких державах становив приблизно 2200 доларів США на одну особу. Це свідчить про наявність тісного зв'язку між економічною свободою, політичною стабільністю та рівнем залучення прямих іноземних інвестицій. Натомість держави з обмеженою економічною свободою стикаються з низьким припливом капіталу через політичну нестабільність, недостатній захист прав власності та непрозорість регуляторного середовища.

Другим вагомим чинником є корупція. Високий рівень корупційних ризиків підриває довіру інвесторів, збільшує транзакційні витрати та створює додаткову невизначеність для бізнесу. У результаті міжнародні компанії

часто обирають альтернативні ринки з більш прозорими умовами ведення діяльності, що обмежує можливості економічного розвитку країни-реципієнта.

Третім стримувальним фактором виступають обмеження у сфері міжнародної торгівлі. Підвищені митні тарифи, нетарифні бар'єри, складні митні процедури та адміністративні перепони ускладнюють інтеграцію підприємств у глобальні виробничі ланцюги. Для транснаціональних компаній це означає додаткові витрати та зниження ефективності діяльності, що зменшує інвестиційну привабливість відповідних ринків.

Ще одним негативним чинником є обмеження руху капіталу та робочої сили. Надмірне регулювання фінансових операцій, кредитного ринку або трудових відносин зменшує гнучкість бізнесу й ускладнює реалізацію інвестиційних проєктів. У таких умовах інвестори менш зацікавлені у здійсненні довгострокових вкладень.

Крім того, значення має рівень політичної свободи та якість демократичного управління. Держави з обмеженими політичними правами, нестабільною системою прийняття рішень або надмірною бюрократизацією мають нижчий рівень довіри з боку міжнародних партнерів. Складні дозвільні процедури та адміністративні бар'єри збільшують витрати на започаткування й ведення бізнесу, що також стримує інвестиційну активність.

Для України питання залучення іноземного капіталу є особливо актуальним у контексті повномасштабної війни та її економічних наслідків. Воєнні ризики, руйнування інфраструктури, міграційні процеси та зростання безпекових витрат суттєво впливають на інвестиційні рішення. Хоча у 2023 році обсяг прямих іноземних інвестицій зріс у 7,6 раза порівняно з 2022 роком, він усе ще залишався приблизно на 42 % нижчим, ніж у 2021 році [42, с. 13]. Це свідчить про поступове відновлення інвестиційної активності після різкого падіння, проте довоєнного рівня інвестиційної динаміки поки що не досягнуто.

Отже, в умовах глобалізації іноземні інвестиції залишаються одним із ключових чинників економічного розвитку. Проте їх ефективне залучення потребує формування стабільного інституційного середовища, забезпечення політичної та макроекономічної передбачуваності, а також зниження системних ризиків. Для України в сучасних умовах важливим завданням є поєднання структурних реформ із заходами з економічного відновлення та зміцнення довіри міжнародних партнерів, що може стати основою для стабільного зростання інвестиційної активності у майбутньому.

Однією з поширених проблем, з якою стикаються іноземні інвестори, є затримки або ускладнення при відшкодуванні Податок на додану вартість (ПДВ) під час здійснення експортних операцій. Оскільки значна частина підприємств із іноземним капіталом орієнтована на зовнішні ринки, своєчасне повернення ПДВ має важливе значення для підтримання їхньої фінансової стабільності та ліквідності. Невизначеність у цьому питанні підвищує операційні ризики, ускладнює управління грошовими потоками та знижує загальну привабливість інвестиційного середовища.

Крім податкових аспектів, серйозними перешкодами для діяльності іноземних компаній залишаються складні та тривалі процедури ліцензування й сертифікації продукції, митного оформлення, а також обмеження щодо використання земельних ресурсів. Зокрема, питання застави земельних ділянок і можливості їх придбання іноземними інвесторами регулюється досить жорстко. Це створює додаткові бар'єри для реалізації інвестиційних проєктів у таких сферах, як сільське господарство, логістика та промислове виробництво.

Значна кількість дозвільних документів, погоджень та адміністративних процедур, необхідних для започаткування і ведення підприємницької діяльності, формує надмірне регуляторне навантаження. Подібна система організації економічної діяльності підвищує транзакційні витрати, затягує реалізацію інвестиційних проєктів і негативно впливає на інвестиційний клімат. Додатковим стримувальним чинником залишаються

прояви бюрократії та корупції, які підривають довіру потенційних інвесторів і створюють відчуття непередбачуваності державної політики.

У зв'язку з цим особливого значення набуває подальше вдосконалення інституційного середовища в Україні. Спрощення регуляторних процедур, цифровізація адміністративних послуг, забезпечення прозорості митних і податкових процесів, а також посилення антикорупційних механізмів можуть суттєво підвищити довіру міжнародного бізнесу. Реалізація таких заходів сприятиме залученню додаткових обсягів іноземного капіталу, що може стати важливим чинником післявоєнного відновлення та структурної модернізації економіки.

Загалом проблеми залучення іноземних інвестицій у сучасному світі мають комплексний характер. Вони можуть бути зумовлені як внутрішніми факторами — недосконалістю інституційної системи, регуляторними бар'єрами та політичною нестабільністю, — так і зовнішніми впливами, зокрема глобальними економічними кризами, геополітичними конфліктами або змінами у світових фінансових потоках. Сукупність цих чинників формує складне середовище для прийняття інвестиційних рішень і потребує системного підходу до формування ефективної державної інвестиційної політики.

3.2. Перспективи та напрями підвищення ефективності інвестиційної діяльності

Після аналізу сучасних проблем залучення іноземних інвестицій як на глобальному рівні, так і в Україні, доцільно визначити стратегічні напрями підвищення їх ефективності та окреслити практичні механізми активізації інвестиційної діяльності. В умовах зростаючої міжнародної конкуренції за капітал держави змушені формувати комплексну інвестиційну політику, спрямовану не лише на збільшення обсягів інвестиційних надходжень, а й на посилення їх позитивного впливу на економічний розвиток.

З огляду на сучасні тенденції трансформації світової економіки, ключовими напрямками підвищення ефективності інвестицій та активізації їх залучення можна визначити кілька стратегічних пріоритетів.

Передусім важливу роль відіграє розвиток інноваційних технологій. Йдеться про цифровізацію виробничих процесів, впровадження автоматизованих систем управління, використання штучного інтелекту для оптимізації витрат, підвищення продуктивності та вдосконалення логістичних рішень. Інвестиції у технологічну модернізацію дають змогу підприємствам скорочувати операційні витрати, покращувати якість продукції та зміцнювати конкурентні позиції на міжнародних ринках.

Не менш значущим напрямом є проведення глибоких інституційних реформ. Поліпшення бізнес-клімату, зменшення бюрократичного навантаження, спрощення регуляторних процедур і забезпечення ефективного захисту прав власності формують стабільне та передбачуване середовище для інвесторів. Прозорість правової системи, ефективність судових механізмів і зниження корупційних ризиків є фундаментальними передумовами формування довіри з боку міжнародного бізнесу.

Важливим стратегічним напрямом є також розвиток фінансової інфраструктури. Розширення доступу до кредитних ресурсів, функціонування інвестиційних фондів, створення спеціальних економічних зон, індустріальних парків і технопарків сприяють концентрації капіталу у пріоритетних галузях економіки. Значний потенціал мають і сучасні фінансові інструменти, зокрема Зелені облігації, які дозволяють залучати фінансування для екологічних та енергоефективних проєктів.

Для підвищення результативності використання інвестиційних ресурсів необхідним є вдосконалення державної політики у сфері інвестування. Запровадження механізмів Державно-приватне партнерство, надання цільових податкових стимулів стратегічним інвесторам та формування довгострокових програм підтримки ключових секторів економіки сприятимуть формуванню стабільного інвестиційного середовища.

Водночас підвищення ефективності інвестицій неможливе без модернізації системи управління підприємствами. Запровадження сучасних управлінських практик, удосконалення корпоративного управління, підвищення прозорості діяльності компаній і застосування міжнародних стандартів фінансової звітності сприятимуть більш раціональному використанню інвестиційних ресурсів.

Особливої уваги потребує розвиток людського капіталу. Інвестиції у сферу освіти, професійної підготовки та перепідготовки кадрів, підтримка наукових досліджень і технологічних інновацій створюють основу для формування інноваційної економіки. Наявність висококваліфікованої робочої сили є одним із ключових факторів, що визначають привабливість країни для транснаціональних компаній.

Досвід багатьох держав підтверджує ефективність регіонального підходу до залучення інвестицій. Створення спеціальних економічних зон, індустріальних кластерів і територій пріоритетного розвитку дозволяє максимально використати конкурентні переваги окремих регіонів, стимулювати місцеву економічну активність і забезпечити більш збалансований територіальний розвиток.

У контексті глобалізації важливе значення має також участь держав у міжнародних угодах щодо захисту інвестицій і уникнення подвійного оподаткування. Подібні договори забезпечують додаткові правові гарантії для інвесторів, знижують рівень правової невизначеності та сприяють інтеграції країни до світової фінансово-економічної системи.

Процес залучення іноземних інвестицій є багатфакторним і залежить від поєднання внутрішніх характеристик країни-реципієнта та зовнішнього середовища, у якому функціонує світова економіка:

1. Внутрішні чинники:

1.1. Політична нестабільність і безпекові ризики. Одним із найвагоміших стримувальних факторів є політична невизначеність, часті зміни уряду, нестабільність законодавчої бази або наявність воєнних

конфліктів. Інвестори оцінюють ризики втрати активів, зупинки виробництва чи порушення логістичних ланцюгів. В умовах збройного протистояння або внутрішніх конфліктів вартість капіталу зростає, а довгострокові інвестиційні рішення відкладаються.

1.2. Недосконалість інституційного середовища. Якість державних інституцій безпосередньо впливає на довіру інвесторів. Слабкість судової системи, недостатній захист прав власності, складність виконання контрактів, низький рівень верховенства права створюють високі правові ризики. Якщо інвестор не впевнений у можливості захисту своїх інтересів у разі спору, він обирає інші юрисдикції.

1.3. Корупція. Корупційні практики підвищують транзакційні витрати, знижують прозорість ринку та спотворюють конкурентне середовище. Неофіційні платежі, непрозорі тендерні процедури та вибіркове застосування законодавства негативно впливають на інвестиційний імідж країни.

1.4. Надмірне регуляторне навантаження та бюрократія. Складні процедури ліцензування, сертифікації, реєстрації бізнесу, отримання дозволів та погоджень затягують реалізацію інвестиційних проєктів. Чим більше адміністративних бар'єрів існує, тим вищими є витрати часу та ресурсів для інвестора.

1.5. Податкове середовище. Непередбачуваність податкової політики, часті зміни ставок або складність адміністрування податків (наприклад, проблеми з відшкодуванням ПДВ) знижують інвестиційну привабливість. Інвестори надають перевагу країнам зі стабільною, прозорою та прогнозованою фіскальною системою.

1.6. Макроекономічна нестабільність. Високий рівень інфляції, коливання валютного курсу, дефіцит бюджету або значний державний борг формують додаткові фінансові ризики. Нестабільність грошово-кредитної політики може призвести до знецінення інвестицій.

1.7. Обмеження руху капіталу та ресурсів. Валютні обмеження, контроль за трансфером прибутку, складнощі з репатріацією дивідендів або

жорстке регулювання ринку праці стримують міжнародні корпорації від розширення діяльності.

1.8. Рівень розвитку інфраструктури. Недостатньо розвинена транспортна, енергетична або цифрова інфраструктура збільшує операційні витрати бізнесу та знижує ефективність інвестицій.

1.9. Якість людського капіталу. Дефіцит кваліфікованих кадрів, недостатній рівень професійної підготовки або низька продуктивність праці зменшують конкурентні переваги країни як інвестиційної платформи.

2. Зовнішні чинники:

2.1. Глобальні економічні кризи. Світові фінансові або економічні потрясіння (як-от криза 2008–2009 років чи пандемія COVID-19) призводять до скорочення міжнародних інвестиційних потоків. У періоди невизначеності інвестори прагнуть мінімізувати ризики та зменшують вкладення в нові ринки.

2.2. Геополітичні конфлікти. Міжнародні санкції, торговельні війни, регіональні конфлікти або загострення відносин між великими державами впливають на глобальний рух капіталу. Країни, які перебувають у зоні геополітичної напруги, сприймаються як ризикові для довгострокових вкладень.

2.3. Зміни у міжнародному регуляторному середовищі. Посилення вимог до фінансової прозорості, екологічних стандартів або корпоративної відповідальності може впливати на структуру інвестиційних потоків. Крім того, зміни у податковій політиці розвинених країн (наприклад, глобальна мінімальна ставка податку) також впливають на рішення транснаціональних компаній.

2.4. Коливання світових фінансових ринків. Зміни процентних ставок у провідних економіках, нестабільність валютних курсів або зниження ліквідності на глобальних ринках можуть призвести до відтоку капіталу з країн, що розвиваються.

2.5. Глобальні тренди та технологічні зміни. Перехід до «зеленої» економіки, цифровізація, розвиток штучного інтелекту та автоматизація змінюють структуру міжнародних інвестицій. Країни, які не адаптуються до цих тенденцій, ризикують втратити інвестиційні можливості.

Таким чином, ускладнення процесу залучення іноземних інвестицій зумовлене поєднанням внутрішніх проблем (інституційних, політичних, економічних) та зовнішніх викликів (глобальна нестабільність, геополітика, зміни у світовій фінансовій системі). Для підвищення інвестиційної привабливості державі необхідно одночасно працювати над внутрішніми реформами та адаптуватися до зовнішніх економічних тенденцій, формуючи стійке, передбачуване та конкурентоспроможне середовище для міжнародного бізнесу.

Сукупність цих чинників формує рівень інвестиційної привабливості держави, визначає ступінь ризику для інвестора та впливає на ухвалення рішень щодо розміщення капіталу.

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що сучасний етап розвитку світової економіки відкриває значні можливості для підвищення результативності інвестиційної діяльності. Водночас реалізація цього потенціалу можлива лише за умови формування сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення стабільності регуляторної політики та належного захисту прав інвесторів. Такий підхід створює передумови для ефективного використання інвестиційних ресурсів і сталого економічного розвитку.

Висновки до розділу

У межах розділу було встановлено, що в умовах глобалізації процес залучення іноземних інвестицій набуває комплексного та багатовимірного характеру. Глобальна інтеграція фінансових ринків, посилення міжнародної конкуренції за капітал, розвиток цифрових технологій і трансформація

світової економіки створюють як нові можливості для держав, так і додаткові ризики.

Аналіз показав, що основними перешкодами для ефективного залучення іноземних інвестицій залишаються інституційна слабкість, політична нестабільність, корупція, надмірне регуляторне навантаження, недосконалість судової системи та нестабільність податкового середовища. В українських реаліях ці чинники додатково посилюються наслідками повномасштабної війни, що підвищує безпекові ризики, ускладнює довгострокове планування та впливає на інвестиційні рішення міжнародних компаній. Водночас зовнішні фактори — глобальні економічні кризи, геополітична напруженість, зміни у світовій фінансовій архітектурі — також суттєво коригують обсяги та структуру міжнародних інвестиційних потоків.

Разом із тим дослідження підтвердило наявність значного потенціалу для активізації інвестиційної діяльності. Перспективними напрямками визначено розвиток інноваційних технологій, цифровізацію виробництва, модернізацію інфраструктури, впровадження інституційних реформ, удосконалення фінансової системи та розширення механізмів державно-приватного партнерства. Важливу роль відіграє також регіональний підхід до інвестування, створення спеціальних економічних зон і залучення інвестицій у стратегічні галузі — агропромисловий комплекс, ІТ-сектор, енергетику, оборонно-промисловий комплекс та фармацевтичну галузь.

Окремо підкреслено значення розвитку людського капіталу та підвищення якості корпоративного управління як необхідних умов ефективного використання залучених ресурсів. Без системного вдосконалення інституційного середовища та забезпечення верховенства права навіть значні обсяги інвестицій не зможуть забезпечити довгостроковий економічний ефект.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити комплексні узагальнення щодо ролі іноземних інвестицій у розвитку національних економік в умовах глобалізації, а також окреслити особливості та перспективи їх залучення в Україні.

У сучасному світовому господарстві іноземні інвестиції виступають одним із ключових інструментів економічного зростання, структурної модернізації та інтеграції країн у глобальні виробничі й фінансові ланцюги. Вони забезпечують не лише приплив фінансових ресурсів, але й трансфер технологій, управлінського досвіду, інноваційних рішень та сучасних стандартів корпоративного управління. Досвід розвинених країн і держав із перехідною економікою підтверджує, що ефективне використання прямих іноземних інвестицій сприяє підвищенню продуктивності праці, створенню нових робочих місць, зростанню експорту та формуванню конкурентоспроможної економіки.

Разом із тим, результати аналізу засвідчили, що процес залучення іноземного капіталу є вкрай чутливим до інституційного середовища, політичної стабільності, рівня економічної свободи та якості державного управління. Внутрішні дисбаланси, корупція, надмірне адміністративне регулювання, недосконалість судової системи, складність податкового адміністрування та проблеми із захистом прав власності істотно знижують інвестиційну привабливість держав. Зовнішні фактори — глобальні економічні кризи, пандемії, геополітичні конфлікти, торговельні обмеження та трансформація міжнародних фінансових ринків — додатково ускладнюють рух капіталу та формують нові ризики для інвесторів.

Дослідження динаміки інвестиційних потоків в Україні продемонструвало їх значну волатильність упродовж останнього десятиліття. Після періодів поступового зростання спостерігалися різкі скорочення обсягів інвестування, зумовлені військовими подіями, політичною нестабільністю та глобальними кризами. Повномасштабна агресія російської

федерації у 2022 році стала одним із найпотужніших негативних чинників, що спричинив відтік капіталу та підвищення ризиків для міжнародного бізнесу. Водночас навіть у складних умовах частина інвесторів продовжувала реінвестувати прибуток, що свідчить про збереження певного рівня довіри до довгострокового потенціалу української економіки.

Аналіз галузевої структури інвестицій дозволив визначити стратегічно перспективні напрями розвитку: агропромисловий комплекс, енергетику (зокрема відновлювану), ІТ-сектор, оборонно-промисловий комплекс, фармацевтичну галузь та інфраструктурні проекти. Україна володіє значним ресурсним потенціалом, вигідним географічним розташуванням і конкурентоспроможним людським капіталом, що створює об'єктивні передумови для активізації інвестиційної діяльності у післявоєнний період.

Особливу увагу у роботі приділено взаємозв'язку інвестицій з макроекономічними показниками та інституційними факторами. Зокрема, встановлено, що рівень економічної свободи, ступінь гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, індекс сприйняття корупції та розвиток ринкових інститутів мають суттєвий вплив на динаміку валового внутрішнього продукту. Це підтверджує, що інвестиційна привабливість формується не лише за рахунок ресурсної бази, а насамперед через якість економічної політики та інституцій.

В умовах глобалізації підвищення ефективності залучення іноземних інвестицій потребує системного підходу. Ключовими напрямками державної політики мають стати:

- поглиблення інституційних реформ і зміцнення верховенства права;
- забезпечення макроекономічної стабільності та прогнозованості регуляторної політики;
- зниження рівня корупції та мінімізація бюрократичних бар'єрів;
- розвиток фінансової та транспортної інфраструктури;
- підтримка інновацій, цифровізації та людського капіталу;

- інтеграція до міжнародних економічних і правових механізмів захисту інвесторів.

Загалом можна констатувати, що іноземні інвестиції залишаються одним із визначальних чинників економічної трансформації та відновлення держав у період глобальних змін. Для України їх залучення має стратегічне значення не лише з позиції економічного зростання, а й у контексті післявоєнної реконструкції, модернізації виробничої бази та інтеграції до європейського та світового економічного простору.

Отже, успішність інвестиційної політики залежить від здатності держави створити стабільне, прозоре та конкурентоспроможне середовище для міжнародного бізнесу. Реалізація комплексних реформ, поєднання внутрішніх перетворень із ефективною міжнародною співпрацею та врахування глобальних тенденцій розвитку світової економіки формуватимуть основу для сталого економічного зростання та зміцнення позицій України у світовій економічній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Леус М. М. Суть та класифікація міжнародних інвестицій. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2008. – № 635,- с, 182
2. International Monetary Fund IMF. Balance-of-Payment Manual, 3rd ed. Washington, DC, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/archives/BPM3.pdf>.
3. Main Concepts and Definitions of Foreign Direct Investment, in OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 2008: Fourth Edition, OECD Publishing, Paris.
4. Foreign direct investment. Metadata Glossary. World Bank. URL: <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/world-development-indicators/series/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS>.
5. Говорушко Т. А., Обушна Н. І Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10871/1/20134.pdf>.
6. Tanaya, O., & Suyanto, S. (2022). The causal nexus between foreign direct investment and economic growth in Indonesia: An autoregressive distributed lag bounds testing approach. *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences*. 2022. №30(1). P. 57–69.
7. Abobaker S. An Investigation on Foreign Direct Investment and Technology Transfer Comparative Study of Libya and Egypt. *International Review of Business Research Papers*. 2011. Vol. 7. No. 2. p. 212–229.
8. Sârbu M. Forms And Motivations Of Foreign Direct Investment. *SEA-Practical Application of Science*. 2014. № 3. p. 540.
9. Шульга О. А. Специфіка інвестиційної діяльності та фактори, що її формують / Класичний приватний університет., Львів., 2023р. с 152.
10. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник., Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 122 с.
11. Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи /– Одеса : «Атлант ВОИ СОІУ», 2018. – 184 с.

12. Поліщук Н. В., Гуменюк В. Р., Сутнісна характеристика та класифікація прямих іноземних інвестицій/ Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції // ДонНУ імені Василя Стуса – Вінниця, 2024.
13. Лактіонова О. А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування» /ДонНУ імені Василя Стуса – Вінниця: 2019. 256 с.
14. Петухова О. М. Інвестування ., навч. посіб./ Київ. : «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.
15. Foreign Direct Investment. URL:
<https://thailand.opendevelopmentmekong.net/topics/foreign-direct-investment-in-thailand/#:~:text=Main%20Investors,fourth%20place%2C%20followed%20by%20Taiwan>
16. Foreign direct investment (FDI) in Thailand. URL:
<https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/thailand/investment>
17. Direct investment. URL:
<https://www.cb.is/statistics/statistics/2024/09/19/Direct-Investment-/?stdID=5#:~:text=At%20year%2Dend%202023%2C%20inward,amounted%20to%20143%20b.kr>
18. ВТО. Міжнародна статистична інформація., 2025р. URL:https://www.wto.org/english/tratop_e/invest_e/invest_e.htm
19. Рецепт дива: Що робила Польща для зростання економіки? URL:
<https://restoration.gov.ua/press/news/71634.html>
20. Касянок К. Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2018. - Вип. 18(2). - С. 38.
21. ВТО. Міжнародна статистична інформація., 2025р. URL:https://www.wto.org/english/tratop_e/invest_e/invest_e.htm
22. Гаврилюк І. І. Світові тенденції міжнародного руху капіталу// Економіка та суспільство ,Випуск # 61 / 2024 : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-35>

23. Офіційний сайт World Government Bonds. URL: <http://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating/ukraine/>
24. Хома І. Б. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час., ГЕВ./ТНТУ, 2024., Том 86., С. 84.
25. Офіційний сайт World Government Bonds. URL: [http://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating/ukraine/..](http://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating/ukraine/)
26. Кульган М. Міжнародно-правове регулювання іноземних інвестицій., URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34382/1/237>.
27. Охріменко О. О. Міжнародна інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студ. спеціальності 051 «Економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. – 152 с.
28. Осьмак Д.І., Кушал І.М. Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної діяльності підприємств. СХН ім. В. Даля. 2023. № 4 (280). С. 36.
29. Ратушний С. М. Регулювання міжнародних інвестиційних відносин: публічно та приватноправові аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 834-837.
30. Світовий банк. Міжнародна статистична інформація., 2025., URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
31. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року/ <https://unba.org.ua/publications/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>,
32. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. Вісник ЄНУ. 2021. № 2 (41). С. 92–99.
33. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: [https://index.minfin.com.ua/ ua/economy/fdi/](https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/)
34. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/>

35. Інвестори все частіше звертають увагу на Україну в умовах воєнного стану., Українська правда. (2023, 10 квітня). URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/10/7385707/>
36. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року., веб-сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/investiciyniy-klimat-v-ukrayini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>
37. Хома І. Б. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час.,ГЕВ./ТНТУ, 2024.,Том 86., С. 84.
38. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. Українська правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997>
39. Захарченко Н.В.. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи/.– Одеса : «Атлант ВОИ СОІУ», 2018. – 184 с.
40. Офіційний сайт ЮНКТАД . URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024>
41. Attracting foreign direct investments. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/attracting-foreign-direct-investments/>
42. Савченко М. В., Степанюк В. Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення., Актуальні проблеми Економіки№ 6 (276), 2024р.